

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Min fynske Barndom

Min fynske Barndom

Min fynske Barndom

Redigeret af Bent A. Koch

FYENS STIFTSTIDENDE 1985

'Min
fynske Barndom'
er sat & trykt hos
Mammens Bogtrykkeri, Odense
Billedredaktion ved John Westergaard
Omslag og typografisk tilrettelægning
ved Steen Ejlers
Omslaget gengiver et udsnit
af en radering fra
Kertemindeegnen
1984
ISBN 87-981816-0-2

Forord

I dansk memoirelitteratur vil Carl Niensens *Min fynske Barndom* altid lyse med særlig glans.

Men også andre har erindringer om deres fynske barndom, der er værd at stifte bekendtskab med.

Fyens Stiftstidende/Morgenposten har bedt en række fynboer, der ikke længere bor på barndomsøen, fortælle om deres første år.

Erindringsglimtene har været trykt i Morgenposten efteråret 1984 og er her samlet i bogform, så eftertiden kan stifte bekendtskab med dette stykke fynsk fortid.

Bogen udsendes som en lille hilsen til medarbejdere og venner af Bladhuset. En mindre del af oplaget kommer til salg.

Odense, nytåret 1985

Bent A. Koch

Bodil Begtrup som barn.

Engang var byen rigets midtpunkt

AF BODIL BEGTRUP

Nyborg er for mig barndommens fortryllende by, hvor forældrene, unge og glade, flyttede ind i vandmøllen på torvet, og hvor jeg blev født i 1903. Vandmøllen lå nær ved dommerkontoret, hvor far var byfogedfuldmægtig, og kommandantboligen, hvor militærmusikken spillede, medens borgerskabet promenerede og officererne gjorde kur til damerne. Senere boede vi i huset ved siden af landporten, hvor torvebønderne kom rumlende, og volden var en del af børnenes liv. Der fandt vi duftende violer om foråret, legede skjul om sommeren, og om efteråret samlede vi kastanier, indtil sneen kom og vi kørte på slæde ud over gaden til stort besvær for de forbipasserende, som måtte springe for livet.

Nyborg lå åbent mod Storebælt og ud til fjorden, hvor færgerne sejlede, og man følte sig i forbindelse med hele verden. Slottet kastede et historisk skær over byen, og vi læste om, hvad der var foregået. Selve slottet virkede forfaldent, men volden og voldgraven gav en indramning, som mindede om de store gamle dage, hvor Nyborg var rigets midtpunkt, og kongerne og adelen mødtes til Danehof.

Det var dejligt at være barn i byen, for uden at være stillestående var den dog en lukket verden, hvor alle kendte hinanden, og vi kunne løbe frit omkring, når blot vi var hjemme til spisetiderne. Vi blev selstændige og deltog i byens begivenheder.

Jeg husker det årlige fugleskydningsoptog, hvor det var mit højeste ønske at få lov til at være en af dem, der bar

Pinsemorgen vandrede vi med musikken til Christianslund for at se solen danse.

præmierne på en fløjlsbakke. Pinsemorgen vandrede vi med musikken til Christianslund for at se solen danse, og når der var vælgermøde i Industriforeningen, sad vi på nogle tomme tønder og hamrede med hælene, når talerne sagde noget, vi syntes om. Jeg husker også min konservative fars forbavsede ansigt, da han fra vinduet så mig i min røde trøje og hue på cykel i spidsen for det socialdemokratiske 1. maj optog.

Friheden strakte sig ud over byen til skove og strand, og om vinteren drog vi på skøjtetur helt til Svanedammen, hvilket ikke var ufarligt. Engang faldt jeg i en våge og blev trukket op af en venlig ølkusk, som på dejligt fynsk udbrød: 'Men dog, det er jo byfuldmægtigens lille Bodil' og fulgte mig hjem til min mor. Ja, byen kendte børnene, og enhver holdt øje, også med andre end deres egne.

Forældrene tog livligt del i byens liv. Far havde hund og gik på jagt, de fik sejlbåd, far blev formand i sejlkлубben,

og om søndagen sejlede vi ofte ud på fjorden eller til Sprogø, af og til til Langeland eller Tåsinge. Korte aftenure gik til Slipshavn, hvor far kendte lodserne, hvis hvidhårede børn her var i deres kongerige. En gang om måneden tog far til Odense for at deltage i frimurerermøder.

Mor underviste i matematik på Høgstrøms Privatskole og blev formand for lærerindeforeningen. Skolen var i grundtvigsk ånd og så fri, som man nu havde dem dengang. Jeg blev også elev der, og alt gik let, uden problemer, men hjemmet har altid betydet langt mere for mig end skolen.

Her blev læst og diskuteret. Mors kunstnerslægt fyldte stuerne med latter og vittige replikker, medens min fars baggrund af vendsysselske bønder gav en sund forbindelse med jorden. Det var en begivenhed, når min morfars, Carl Locher, bred og mægtig i havelock, med sine mællersager, gjorde ophold på vej til Skagen.

Jeg husker også, at vi hædrede Bjørnson, hvis kiste blev kørt igennem fra Paris til Norge, det gav anledning til hyldest til Norge og læsning af Bjørnsons værker, som mor holdt meget af, fordi hun selv engang havde været med sine forældre på Aulestad.

Det er mit indtryk, at der var en blomstrende og energisk borgerstand, som far havde forbindelse med gennem dommerkontorer, ligesom mine forældre havde mange venner blandt officererne i den garnison, som de år gav liv i byen. Det vakte bitter vrede, da garnisonen i 1913 blev forlagt til Vordingborg til stor skade for Nyborgs økonomi og anseelse. Jeg husker tydeligt, hvordan hele byen var opstillet, da garnisonen med musikkorpset i spidsen drog afsted om bord på færgen, og byen føltes ganske tom, holdt min barnepige, Juliane, i hånden - hun græd.

En skolekammerat, jeg holdt meget af, var Inga Nørmark, i hvis fars fotografiske atelier med de forgyldte

stole og den franske elegance det morede os at ligge skjult og se folk blive fotograferet, og jeg har aldrig senere i livet kunnet færdes i franske saloner uden at synes, at der manglede en frønnet træstub, man kunne læne sig til. Senere flyttede de desværre til Odense.

Mange af byens børn gik i Frøknerne Theilgaards Danseskole, hvor man lærte underlige ting, f.eks. at neje for en højtstående person og derefter gå baglæns ud af døren, noget man vanskeligt kunne forestille sig, at man ville få brug for. Til afdansningsballerne stod forældrene samlede ved indmarchen, men derefter gik fædrene ind og spillede kort, medens mødrene holdt ud for at betragte deres poder. Jeg vandrede altid ind med en rødhåret islandsk dreng, der hed Hannes Jonsson, således at jeg resten af mit liv har måttet tænke på, at islændinge stod til venstre.

Far og mor købte gamle købmand Henningsens have og lagde megen flid i den - jeg kan se min mor for mig, høj og slank iført en lang grå nederdel og lugehandsker tålmodigt rense rækkerne af jordbær og grøntsager. Til haven hørte et lysthus, hvor aftensmaden blev spist. Dette havde et skråt sort tag, hvor man kunne ligge og bage i solen og samtidig, når årstiden var til det, spise spanske kirsebær fra naboens træ, som strakte sig frem over skuret.

Haven morede mig ikke. Jeg blev altid kaldt hen for at luge og afbrudt i læsning af et eller andet, sådan som jeg iøvigt synes, at jeg for det meste af mit liv er blevet afbrudt i læsning og måske lidt fjern er vendt tilbage fra én verden til en anden.

Formodentlig af pædagogiske grunde blev det foreslået at jeg skulle få en del af haven som min egen, og jeg fik lov til at vælge selv. Far har ofte senere talt om de bekymringer det vakte med hensyn til min karakter og min fremtid, at jeg slog en bæk op under gråpæret på en firkantet

Mor underviste på Høgstrøms Privatskole. Jeg blev også elev der.

plads indrammet af hindbærbuske og kun tilsåede et lille bed med blandet blomsterfrø, hvor ingen rigtigt kunne se, hvad der var ukrudt, således at jeg i mange måneder kunne vente på, at frugterne skulle modnes eller bedet luges.

Vi boede ved Nyborg strand om sommeren og havde et herligt friluftsliv. Der blev sejlet spændende kapsejladser, hvor jeg lå på dækket for at hjælpe fokken over.

Foran os lå en mørk sky, som hed retsreformen, og den fik far til alt for hastigt at søge dommerembede. Det blev Nibe i krigsvinteren 1917, fjernt fra familien i København, på en snæver gage og i en iskold bolig. Senere opdaede vi også dette steds skønheder og mange rare mennesker.

Efter flere år i udlandet kom jeg kørende på den endelige hjemtur til Danmark over Fyn ved aftenstide, hvor

det bløde sommerlys hvilede over Nyborg Fjord. Jeg blev øm om hjertet og følte, at jeg vendte tilbage til 'Min fynske barndom'.

Bodil Begtrup 1983.

Ambassadør Bodil Begtrup sluttede sin diplomatiske karriere som ambassadør i Lissabon 1968-73. Hun blev cand. polit. i 1929, filmcensor 1939, gesandt i Reykjavik 1949, ambassadør 1955, Danmarks første repræsentant ved Det europæiske Råd i Strassbourg 1956, ambassadør i Bern 1959 og akkrediteret som gesandt i Wien samme år. Bodil Begtrup har været formand for Danske Kvinders Nationalråd, medlem af Foreningen Norden's råd og Mødrehjælpens fællesråd og medlem af den danske delegation flere gange, først til Folkeforbundet, senere til FN.

Hvad er klokken, hr. Konge?

AF ESPER BOEL

Når man vokser op i et stort og på sin vis usædvanligt familiemønster, vil barndommens erindringer ganske naturligt være både mange og til en vis grad særprægede. Det gælder vist for de fleste mennesker, at man uvilkaarligt ser sin barndom i en slags særbelysning. Jeg har ingen grund til at fortælle mine. Min fynske barndom har været lys og lykkelig, præget af en ualmindelig stærk og enerådige far, hvis standpunkter over for os børn ikke var til at tage fejl af: flid og orden. Vor mor havde sindets naturlige varme, var begavet med en masse talenter og havde en kolossal arbejdsdynamik.

De var begge jyder. Marius Boel var født den 5. januar 1882 på proprietærgården 'Lisedal' i Lyby i Salling. Han blev mejeriuddannet og giftede sig i 1911 med den 22-årige gårdmandsdatter Else Gram Sørensen fra Hundslund ved Horsens, købte året efter Bolle Mejeri i Rørholt ved Dronninglund i Vendsyssel. Her kom jeg til verden i 1913. Året efter flyttede familien til Fyn. Far købte i det første verdenskrigsår Marslev Mejeri og begyndte her sin pionerindsats med produktion af Roquefort-oste.

I 1915 kom min bror Hans Peder Boel til verden. Han er i dag på gården 'Kristiansminde', 1917 fødtes min bror Henning Christian Boel, 1919 Jeppe Christian Boel, 1922 Poul Erik Boel og 1923 vor lillesøster Anne Lise Boel. Altså seks børn for et tiår. De fem blev døbt i Åsum Kirke hos Pastor Petersen, som var en god ven af familien. Jeg var blevet døbt ovre i Vendsyssel og opkaldt efter min farbror. Men hele min barndomserindringsverden er fra

Esper Boel som 2-årig.

Fyn. Hvem husker forøvrigt noget som 1-årig? Det første jeg med vished kan huske fra min barndom, var da vi skulle kopsættes. Jeg hylede af skræk, min bror Hans krøb ind under lægens bord, stiv af rædsel. Vi må have troet, at vor sidste time var kommet. Mor trøstede os efter bedste evne, men den dag i dag mindes jeg, hvordan det stads kløede og sved resten af dagen - og de efterfølgende dage.

Hele søskendeflokken klarede skoleårene og mere til, men i 1939 døde bror Henning af tuberkulose, 23 år gammel. Vor bror Jeppe døde i sit hus i Kerteminde, da han var vendt hjem fra USA, vor søster Lise, der efter at have mistet sin første mand, biografejer Hans Tholstrup, Middelfart, giftede sig med Bill Shaw i England og boede næsten 20 år på Bakers Farm ved Horsham nær London, døde i fjor efter at have været udsat for en ulykke, hun aldrig kom over.

Tilbage er vi nu kun tre brødre, Hans, der fortsat bor på 'Kristiansminde', bror Poul Erik i Detroit og jeg, som forøvrigt er den eneste, der valgte at gå i min fars spor som mejerimand. Da jeg var et par år, forlod vi boligen på Marslev Mejeri. Far havde købt gårdene 'Kristiansminde' og 'Grevenslund' i Åsum. Jeg begyndte min skoletid i Åsum Landsbyskole. Det var en spadseretur på 2 kilometer hver vej, indtil jeg en dag fik lært at cykle. Da jeg var otte år, kom jeg på Hørlycks Skole i Odense. I denne underskole fik jeg kammerater for livet. Vi var syv, der af en eller anden upåviselig for mig grund blev venner for livet. Vi kunne bare lide hinanden.

Da skoletiden sluttede, fortsatte vi med at ses en gang om året. I de unge år bare til en kop kaffe inde på Bryggergården. Senere, da vi fik fodfæste i tilværelsen, blev det til frokoster, og senere igen til besøg i hjemmene. Syvklubben, som jeg kalder den, har besøgt os på Lundby

Mejeri i 1950'erne med koner. Alle 14 overnattede. Nu er der blevet lidt længere mellem gensynene, men jeg håber da at samle så meget af flokken, som det er muligt på Kjørstrup i det kommende år.

De seks andre medlemmer af vor skolegruppe er: Louis Thobo Carlsen, der var ældste søn fra Odense Marcipanfabrik, Mogens Clausen, som blev manufakturgrosserer, Poul Hvidhjelm, søn af faktor Hvidhjelm fra Andelsbogtrykkeriet i Odense, han blev senere bogtrykker i Odense. Hans Nissen, som blev bestyrer af Ohlsens Enke Frøhandel i Odense, og så er der Niels Åge Hviid, som i flere år var direktør for Skandinavisk Motor i Odense, og som solgte Triangel-busser og Thrige lastvogne. Endelig er der Knud Vang, som blev bankmand.

De er alle pensionerede - undtagen jeg. Det er min indstilling, at arbejdsstiden kun har en afslutning...Jeg bliver ved, så længe kræfterne er der. Jeg har for meget aktivitetsuro og for mange fremtidsplaner til at kunne sætte mig hen som pensionist.

Men tilbage til vor Syv-klub. Vi havde valgt at holde vore møder en gang om året, og så besynderligt det måske end lyder, på selve juleaftensdag, kunne det naturligvis af og til kollidere med familieinteresserne. Men det er da lykkedes over al forventning i et helt enestående troskabs- og tillidsforhold.

Hvad vi talte om? Ja, først og fremmest fik skolemindeerne en gang oppudsning, og derefter talte vi om gensidige erfaringer fra år til år, lærte af hinanden og om hinanden. Det var tanke- og meningsudvekslinger i den mest fortrolige venskabsånd.

Der er forresten en pudsig ting fra vor skoletid. Kong Christian X var på sensommerbesøg i 1922 kommet til Odense med kongeskibet 'Dannebrog', som lå nede i havnen. Kongen i admiralsuniform, fulgt af sin adjutant, var

Åsum Smedie, Skole og Kirke, ca. 1915.

på vej tilbage til 'Dannebrog' og var med sine lange skridt kommet noget forud for det øvrige, forresten meget store følge. Vi drenge havde holdt krigsråd, som havde resulteret i en beslutning om, at vi ville tale med Kongen. Jeg blev udpeget som talsmand, jeg ved forresten ikke hvorfor. I virkeligheden er jeg lidt genert. Vi løb så hurtigt benene kunne bære os ind mellem følget og frem til Kongen. Jeg standsede op, bukkede og spurgte: 'Undskyld Hr. Konge, De kan vel ikke sige os, hvad klokken er?' Kongen så med et skævt smil på os. Trak sit guldur frem og gav os klokkeslettet. Så sagde han: 'Men hvad er det? Skulle I ikke have været i skole? Så vidt jeg ved, har skolebør-

Kongebesøg i Odense.

nene i Odense ikke fri i dag. Nu må I da komme for sent?’

’Ja, Hr. Konge, men når vi fortæller, at vi har talt med Kongen, så går det nok.’

Vi stillede os op, som vi havde aftalt, bukkede dybt og råbte: ’Kongen længe leve, hurra, hurra, hurra.’

Kongen smilede og fortsatte mod skibet.

Vi løb forbi de øjensynligt forbløffede i følget, hen til skolen, hvor frøken Petersen så meget bister ud, indtil jeg fik udbrudt: ’Vi skal hilse fra Kongen...’

’- Hvad for noget sludder...’

Så fortalte vi om vor oplevelse efter sportstimen på OB’s gamle stadion. Hele resten af timen gik med vore detaljerede beretninger om vort møde med Danmarks Konge. Frækhed eller frimodighed?...Måske begge dele, men der var nok at tale om længe efter...

Jeg var syv år, da far en dag i 1920 for første gang tog mig med på mejeriet. Det blev en mærkedag. Mit første stævne-møde med fremtiden. Mor havde syet et hvidt forklæde, og jeg fik træskostøvler på, da jeg med far traskede over på mejeriet fra 'Kristiansminde'. Jeg var for lille til at kunne nå op til ostebordene og kigge ned i karrene, men jeg blev stablet op på en ostekasse, og 'hjalp' med at skubbe ostemassen over til far, som dryssede det grønne skimmelpulver ned i de kommende roquefortoste. Det kaldtes de endnu på dette tidspunkt. En del år senere forbød franskmændene, at ordet Roquefort blev brugt i den danske osteproduktion. DANABLUE, 'Danish Blue' - kom til verden og blev fundamentet både i min fars og senere i min egen storproduktion.

Far var ikke kærtgenenes mand, i hvert fald ikke over for os børn. Han var tilværelsens barske realitet, når vi skulle stå til regnskab for vore synder. Han stillede store krav både til sig selv og omgivelserne. Tålte ikke slendrian, hverken i mejeriet eller hjemme. En gang havde min bror Hans og jeg smidt cyklerne på gårdspladsen i stedet for at stille dem pænt op efter husreglerne. Der lød et kort smældende: 'Op på gangen!' Så vidste vi besked. Oppe på trappen havde han i et cementrør nogle stokke. Vi måtte stille strambuks og fik nogle ordentlige drag over rumpen. Vrælende som smågrise i slagterens hænder, løb vi ned til mor. Hun trak os ud i køkkenet og trøstede os med en kage.

Selvfølgelig var vi klar over, at vi havde brudt husreglerne, men vi var hævntørstende. En vinterdag, hvor sneen var væltet ned og lå tykt på stien mellem Åsum og gården, rullede vi nogle kæmpemæssige snebolde og lagde dem med passende mellemrum. Når far kom hjem, på vej fra mejeriet i sin lille bil, var det umuligt for ham at passere dem, han måtte stå af vognen og rulle sneboldene

ud på marken. Fnysende arrig kom han hjem og lovede alverdens ulykker til de forbaskede gerningsmænd. Han fandt dem ikke, eller lod i hvert fald som om han ikke kunne forestille sig, hvem det var.

Men vi beundrede ham dog som den store slider. Han arbejdede ofte næsten i døgndrift. Når han havde sluttet dagens arbejde på mejeriet, fortsatte han til langt ud på natten i sit laboratorium. Da jeg var 13 år flyttede vi fra 'Kristiansminde' til 'Østergaard' ved Kølstrup, som far havde købt for 334.000 kroner eller tusind kroner pr. tønde land. 'Østergaard' er en af landets ældste herregårde. Den hed oprindeligt Kiel- eller Kjellegård, men fik i 1584 sit nuværende navn af den daværende ejer Anders Kaas. Kong Christian IV købte gården i 1640 til sin uægte søn Ulrik Christian Gyldenløve. I nyere tid har 'Østergaard' skiftet hænder mange gange, men siden 1915 har den altså været i Boel-familiens eje.

Jeg har mange dejlige barndomsminder fra det skønne sted, som fik sit eget trinbræt på Odense-Kerteminde-banen. Når vi børn skulle til skole i Odense, hejste vi signalet, og toget standsede, næsten altid på klokkeslettet.

Fra Odense banegård til skolen var der ikke langt at gå, men i de år, da jeg gik i Hørlycks Skole hændte det, når vintervejret satte ind, at jeg overnattede hos familiens meget nære ven kunstneren, papirgrosserer Axel Kølle i Odense.

Hans søster Valborg gav klaverundervisning, og hun havde nået at lære mig 'Det kimer nu til julefest'. Mor var temmelig forbløffet den jul, da jeg satte mig til klaveret og spillede en julesalme. Men da hun opdagede, at det var den eneste jeg kunne, bristede hendes drøm om en vorde-virtuos i familien.

Under vinteropholdet hos familien Kølle lavede jeg efter skoletid et dukkehus af pap, som der fandtes rigeligt af

hos papirgrosseren. Da huset var færdigt, syntes Axel Kølle og hans broder Emil, som hjalp mig med byggeriet, at arbejdet var en udstilling værd i firmaets udstillingsvindue, Vindegade 58. Ud fra denne hæder vandrede jeg omkring, specielt til de firmaer i Odense, hvor min far var kunde, og foreslog en reklame på husets gavl formeldest 1 kr. pr. stk. Heldet var med mig; min frimodighed gav kroner i kassen, som blev omsat til flere biografture i Kosmorama, Kongensgade.

Gennem mange år bevarede mine forældre en stor juletradition. Indledningen var lille juleaften, når vi lagde vore ønskesedler i de ophængte strømper, gaverne juleaften, kirkehøjtideligheden juledag, først i Åsum Kirke, senere i St. Knuds i Odense ... og så anden juledagsfesten, hvor huset samlede familie og venner. Axel Kølle var altid det festlige midtpunkt. Han medbragte 'Den tavse Dansker', som de voksne kaldte papir- og legetøjshandler Madsen fra Overgade i Odense. Vi børn kaldte ham Harmonika-manden. Sit *Nom du Guerre* havde han fået under Første Verdenskrig fordi han indgik et væddemål om, at han ikke ville sige et ord, før Verdenskrigen sluttede. Han havde nok ikke regnet med, at den skulle vare fire år. Han var blevet så vant til at spare på ordene, at han fortsatte fåmæltigheden til sin død. Harmonika-manden spillede til julefesten på 'Kristiansminde' og senere på 'Østergaard'. Vi børn ventede spændt på at lytte til hans: 'Farvel og tak for i dag', bare for at høre hans stemme. Når han gik rundt i gaderne i Odense på Børnehjælpsdagene med høj silkehat og diplomatfrake og spillede til fordel for den gode sag, søgte mange for gode ord og betaling at få ham til at sige noget, men det lykkedes ikke.

Axel Kølle, som var familiens nære ven, tegnede alle Boel-virksomhedernes første logo, udstillingsreklamer og plakater. Han var en tusindkunstner, enestående dyg-

tig som tegner og maler. Vognporten på 'Kristiansminde' dekorerede han med tegninger og slogans efter hver bar nedåb. Selv om jeg ikke var døbt på Fyn, var jeg blevet for-eviget under et slogan, der begyndte 'Når Esper på cyklen spurter..' Alle seks børns træk var malet på vognportens vægge indtil den blev revet ned.

Far havde en hobby, ja, han havde nu flere. Først og fremmest var han discipel af 'Sundhedsapostlen' I.P. Muller efter filosofien 'en sund sjæl i et sundt legeme'. Senere gik han over til stavgymnastik hos kaptajn Jespersen. Han slog flik-flak og lavede flyvespring og kraftspring lige til en færdselsulykke gjorde ham til invalid i 1949. I de mange år var han også rytter. Han var fyrretyve år, da han begyndte som amatørrytter. En gang var jeg kommet med til 'Landboløbet' på dyrskuepladsen i Odense. Jeg havde sparet to kroner sammen, dem satte jeg på far. - Han blev kun nr. to, så jeg tabte surt sammen sparede to kroner og græd gudsjammerligt, indtil han forbarmede sig over mig og erstattede tabet. Året efter, det var i 1925, vandt han på sin hest 'Roland', men jeg havde ikke turdet sætte penge på ham og fik nu til gengæld en helt anden form for ærgrelse.

Da slægten stammede fra Jylland, var familien medlem af Jysk Forening i Odense. Når vi kom hjem til den store årsfest, bestilte far et fad smørrebrød og et fad med bart og delte derefter pålægget ud. Han fandt det var frådseri med alt det pålæg på et enkelt stykke mad. Der gik forøvrigt mange historier om hans påholdenhed. Vi lærte den at kende gennem en daglig spartansk levevis, mens fli-dens evangelium var det højt besungne. Min fars dynamiske virke forklares måske bedst ved den kendsgerning, at han gennem årene ejede to mejerier i kortere eller længere perioder.

Mor Else, der i år fyldte 95 og stadig bor på 'Øster-

gaard', står for mig som en af de stærkeste kvindeskikkelser, jeg har kendt i mit lange liv. Hun så at sige bar traditionerne i vort hjem. Et utroligt energibundt har hun altid været. Børnetøjet hos os gik i arv mellem os søskende. Undtagelsen var naturligvis vor søster Anne Lise.

Vore hverdage, vore festlige stunder, vore problemer blev altsammen styret af mor, som nok var den, der satte det stærkeste præg på os alle. Hun havde efterhånden lært sparsommelighedens dyder. Engang havde min far købt en barbersaks, en af dem man klipper tæt med. Han begyndte med mig, øjensynligt med det resultat, at det blev etageklipping. Mor protesterede. Så klippede han mig skaldet over det hele. Jeg græd sønderknust, men han havde sparet klipping til 50 øre. Men vidtskuende var han og dygtig som forretningsmand. Ind imellem kom hans specielle indfald, for eksempel 'gratis klipping' af plænerne på 'Østergaard'. Han indkøbte får, som mor naturligvis skulle passe, til gengæld sparedes græsslåmaskiner og arbejdskraft.

Mors håndfaste og kontante indstilling til hverdagen var ligesom i kontrast til hendes bløde lyriske gemyt. Hun skrev digte og et enkelt hørespil. Hvordan hun fik tid til disse udfoldelser er mig ubegribeligt.

I 1927 blev jeg konfirmeret i St. Knuds Kirke i Odense, det gjorde vi i øvrigt alle seks hos Øllgaard, den senere biskop og medlem af Danmarks Frihedsråd. Jeg havde allerede besluttet mig til en praktisk fremtid. Jeg var ikke rigtig bogens mand. Helst ville jeg have været kok eller tjener, men min far sagde: 'Det er der ingen fremtid i min dreng. Du må hellere blive mejerielev og tage fat med det samme.'

Jeg nikkede bekræftende. Far havde en særdeles effektiv overtalelsesform. Jeg kunne forøvrigt godt se, at der i hvert fald var fremtid i Marslev Mejeriet. Osteopro-

duktionen var nemlig ved at blive virkelig lukrativ. Som 14-årig flyttede jeg så fra mit hjem på 'Østergaard' over på mejeriet i Marslev, hvor der fandtes et antal folkeværelser. Jeg var med ét plantet i en ny tilværelse, som skulle vise sig at blive begyndelsen på mit livseventyr, som jeg har berettet det i erindringsbogen 'Ingen roser uden torne', der udkom i år.

Mejeriejer Esper Boel er 71 år og arbejdende formand for bestyrelsen i Boel Mejerierne og Boel Foods. Mejeribestyrer blev han i 1936, mejeriejer 5 år senere og formand for Boel Fonden fra dens oprettelse i 1972. Esper Boel har været og deltager stadig i arbejdet i en række faglige, kulturelle og velgørende foreninger.

Esper Boel

*Gudrun Egebjerg, da hun gik i 4. mellem
sammen med broderen Ivar, senere redaktør på Berlingske Tidende.*

I Svendborg skete der altid noget

AF GUDRUN EGEBJERG

'Barn i Svendborg omkring år 1900'. Eller var det 'for 1900 år siden'? Lige meget. At være barn i en lille havneby 'tæt ved skov og strand', bo i hus med have, med søskende og kammerater, og forældre naturligvis, men de generede forbavsede lidt, jo, det var godt. Jeg ville tro, det endnu er noget af det bedste. Huset på Egensevej står endnu.

Jeg mener at kunne huske, at de voksne var lidt usikre på, om 'Det Ny Århundrede' begyndte 19-nul-nul eller nul-et. Dem om det. Det vigtige var, at jeg fik en lillebror i 1900, og på min fødselsdag! Vigtigere lige i øjeblikket, at jeg også fra bedstefar i København, fik en højt ønsket dukkedreng med brunt, krøllet hår og snørestøvler. Der stod 'Fritz Oliver' på pakken, varemærke formentlig, men jeg tog det for navn, og Oliver - med tryk på li - blev den herligste ven. Han er til endnu, men er ligesom blevet lidt mindre.

Den lille bror blev først efterhånden en person. Vi var tre i forvejen. Han nåede både at blive chefredaktør og bedstefar, i bogstaveligste forstand elsket og agtet, men derhjemme var han nu livet igennem den mindste, 'lille Lasse'.

Noget af det skyldtes Line. Hun havde allerede dengang været hos os altid. Nu blev det hendes liv at beskytte lille Lasse mod de stores onde anslag. Hun blev hos os så længe hun levede. Hun blev 97. Også mor blev meget gammel. At opleve de to sammen var ikke ringe, to morsomme, kloge, frie, kærlige, selvstændige mennesker.

3. pinsedag i Christiansminde.

Deres vurdering af ting og mennesker var, tør siges, uden persons anseelse. 'Matador' kunne havde lært noget dér om dagligt liv i en provinsby.

'Dagligt liv i en provinsby' har ellers ikke ord for at være spændende. Dertil er kun at sige, at folk ikke ved, hvad de taler om. Der skete altid noget. Min store søster var den utrolige igangsætter, og vi andre fulgte med, så godt vi kunne. Vi legede, vi sloges, vi drillede og blev gode venner igen. Vi sørgede utrøsteligt og blev trøstet. Vi slog os og fik vaseline på. Og Svendborg var jo noget ganske særligt. By og havn, og Høje Bøge og Tankefuld, og Tåsinge og Thurø, den lille færge til Vindeby og den lille damper til Christiansminde. Sommermarked og cir-

kus og tredie pinsedag i Christiansminde, årets største helligdag med skyttelaugsfest.

Og skulle man længere ud i verden, med toget, skulle man skifte i Ringe, verdens vigtigste knudepunkt. Glemte man det, kunne ingen vide, hvor man endte. Under den første verdenskrig skulle min søster som nybagt sygeplejerske til Rusland for at pleje sårede soldater. Hun skulle med toget den uendelige rejse over Haparanda til Leningrad, dengang endnu Sct. Petersborg. 'Husk nu, du skal skifte i Ringe', sagde far, da vi fulgte til toget i Svendborg.

Vi var så heldige, at vores far var redaktør. Det betød, at huset var fuldt af bøger, de nye børnebøger, ugeblade. Det var om, at komme først til Familie-Journalen, når far kom hjem om fredagen. Der var Verden og Vi med 'Svensk Vid og Tegnekunst', det andet kunne de voksne have for sig selv. Og Hjemmet med Knold og Tot og de andre. Jeg kan endnu se Lasse sidde i mors seng og pleje en forkølelse og læse Storm P. for hende. De grinede om kap.

At ens far var redaktør, betød også faste pladser i teatret. 'Socialist-Andersens' sad nogle pladser længere henne på balkonen og kom der lige så flittigt som vi. Og deres far havde den samme fedtede uvane som vores at tage plakaten med som direktøren tidligere på dagen havde afleveret på redaktionen. Der hang det dumme lagen og viftede, så alle kunne se, at ens far havde sparet de par ører til programmet. Jeg har aldrig fået spurgt Nina Andersen, om hun og hendes søskende havde det på samme måde.

Men selvfølgelig vidste vi, at der måtte spares. Der var i det daglige en nøjsomhed, man ikke har kendt siden. Der blev stoppet, forfødnet, vendt, syet om. Man spiste op. Intet gik til spilde. Men sådan var det alle vegne, hos

Sparekasse-Meyers ved siden af, hos herredsfogdens hende på vejen, hos den fine, gamle fru Knox overfor. Sikkert også hos Baagøes på det store Vestergade-Gjerritsgadehjørne. De hilste altid så venligt, selv på børn, skønt de var 'storkøbmand'. Store var de, meget høje og ranke og smalle.

Vi havde nu ingen fornemmelse af, at vi manglede noget. Line fyldte alle kagekasserne til jul, vi havde loftet fuldt af æbler til hele vinteren. Far skænkede højtideligt et glas rødvin juleaften, også til børnene. Det smagte ækelt, men vi ville ikke have undværet det.

Kagekasserne var forresten malet med sving og kruseduller af vores gode ven, malerdrengen Kai. Han blev siden 'vor bys berømte søn', med rette, billedhuggeren Kai Nielsen.

Naturligvis vidste vi da, at der var rige folk til, også i Svendborg, og der blev ædt og drukket og smidt penge ud og set ned på småfolk. Og selvfølgelig ønskede vi, at vores far også var rig, og at vi kunne få alt, hvad vi ville have. Der var engang, jeg så brændende ønskede en hest, bare en lille én. Jeg var klar over, at med så mange børn, der skulle have fodtøj og betale skolepenge og tandlæge, kunne der ikke også blive råd til en hest - begyndte at tænke på, om man ikke kunne undvære nogle af os, og fandt mig pludselig opløst i tårer ved tanken om, at jeg skulle miste en af mine søskende.

Sådan noen Gruntvijanere, sagde vores kammerater på vejen, når vi blev uvenner. Hverken de eller vi vidste, hvad det grimme ord betød, og vi syntes afgjort, der var anderledes smæld i vores: 'Jeg skal nok få min far til at sætte dig i avisen!' Men se, om han nu gjorde det. Det vidste vi nu godt.

Far, Hans Rasmussen Egebjert, var bondesøn fra Egebjerg. Han skulle som den ældste have overtaget går-

Egensevej i Svendborg.

den, men ville kun skrive. På Askov traf han mor, en ung officersdatter fra København. Hun har gået i skole hos Frk. Zahle 'ovre i København' - det elskede vi at høre om. Hun var børnehavelærerinde, tryk på 'inde', og havde utraditionelle ideer om mangt og meget. Noget holdt hun for sig selv, noget kom ud igennem sidebenene, og hun gjorde ikke særlig meget for at glatte på det. Men det egentlige for hende var at stå sammen med far og at give børnene en barndom og frihed og ro. Engang, mange mange år senere, da et af børnene forlod en tilsyneladende sikker og god karriere og mødte undren og modstand, sagde hun: 'Du skal følge din overbevisning, det prøvede far og jeg altid'.

Far startede sammen med andre unge højskolebønder en avis 'Folkebladet', for det moderate, forhandlende Venstre (hed det vist), ihvert fald peber i næsen på den store Bergske Svendborg Avis. Det gik ikke stille af. Vi

børn levede intenst med i det hele, vælgermøder, valgnetten, højskolernes store efterårsmøder, de fremmede politikeres og foredragsholderes besøg, bladpolemikken.

På Hjemmefronten havde forældrene en del år 'klubben', med tre andre familier, amtsvejsinspektør Husens, garver Brochs og købmand Anton Olsens. Herrerne spillede l'hombre, damerne syede og læste højt, alle mødtes til kaffe med 5-øres kager fra Søstrene Jørgensen på Terrassen, og senere fik herrerne en romtoddy. Der var også konditorkage til børnene. Det gik ellers ikke ofte på.

Der var venlig hygge over det, men for far vist mest et frikvarter fra hans anspændt aktive liv - på avisen, i byrådet, i døgnpolitik, forsvarssag. Hans virkelige liv var hjemme og hans venner udenbys. Nogle gange i sommerens løb lånte eller lejede vi en vogn og med far på bukken kørte vi til Vester Skerninge til forfatteren Peder R. Møllers, til den gamle gård i Gravvænge, til Engbækgård i Vejstrup. Der var far hjemme, mor også, selv om hun var fra København.

Politisk kæmpede far, om nogen, for 'samling om midten', og Folkebladet og det konservative Svendborg Amtstidende blev slået sammen med far som redaktør, men rigtig 'svendborgér' blev han aldrig, selv om han kendte det hele ud og ind. Far var kun 60 år, da han var totalt slidt op, den ranke, hurtige mand. Også i de sidste strenge sygdomsår var mor om ham dag og nat.

Vi børn gik i Haahrs Skole, dengang lille nystartet friskole. Senere kom jeg til Ida Holsts Skole, byens døtreskole. I den første religionstime spurgte frøkenen mig om et skriftsted, men tog sig i det: 'Nej, du har vel ikke lært salmer udenad, eller katekismus'! Grundtvijaner igen. Men hun var ellers rar nok, og skolen udmærket, slet ikke den 'snobbeskole', mor forsigtigt havde advaret imod. Min bror Ivar og jeg kom i gymnasiet i Hesselager, ud og hjem

Gudrun Egebjerg, 1972.

med det lille Nyborgtog, det prustede sig op ad bakkerne og slingrede så ned, men i de tre år sad det ikke en eneste gang fast i sneen og gav en ekstra fridag.

Gymnasieårene i Hesselager betød naturligvis nye kammerater og en ny rytme. Svendborg var ikke mere dagligdagen og hele tilværelsen på samme måde som før. Den var og er stadig den dejligste plet i Danmark. For os, der er vokset op der, er Sydfyn og øerne deromkring ens egentlige fædreland, men undskyld jeg siger det, hele den

myte om provinsbyen', al den billige romantik, hører ingen steder hjemme. Nok syntes alle byens originaler at finde hjem til min (og Lines kaffe), men der var og er samme lagdeling, samme familie- og gruppe søgen sammen, samme behov for at være i fred over alt, som f.eks. på den rare lille rækkevej her på Frederiksberg, hvor mor og Line slog sig ned med vi andre for et par menneskealdre siden og fortsatte, som de havde begyndt på Egensevej i Svendborg.

Gudrun Egebjerg er redaktørdatter - faderen var Hans R. Egebjerg - og hun gik selv ind i dagbladsverdenen med Frederiksborg Amtstidende som første station. De senere blev Svendborg Amtstidende, Dagens Nyheder, Berlingske Tidende og Kristeligt Dagblad. Gudrun Egebjergs arbejdsområder var først og fremmest interviews og kommentarer.

Vi lyttede til de gamle skippere

AF JØRGEN PEDER HANSEN

Erindringen er altid en vanskelig krabat at have med at gøre. Vi har vist alle en tilbøjelighed til at lade vore erindringsbilleder indfarve med lyse eller mørke farvetoner, dels efter temperament og dels efter, hvilke rammer billederne skal indplaceres i. Ikke engang dagbogsnotater nok så eftertænksomt nedfældet på papiret vil det give det rigtige billede. Tiden og dens store, brændende spørgsmål og tendenser hører jo med som kulisser til vor barndom. Vor barndom blev gennemlevet i situationen, i nuet, men altid under indflydelse af, hvad vore forældre bestemte, og de bestemte nok mere, end vi tænkte på dengang.

Fyldestgørende kan denne lille beretning heller ikke blive inden for en kroniks begrænsede rammer. Min barnheds buket vil blive sammensat blot af nogle af de blomster, jeg i dag kan finde på min thurinske grøftekant, og som jeg synes klæ'r hinanden.

Thurø sidst i tyverne og i trediverne var et samfund præget af store forandringer for menneskene, som stadig talte meget om øens storhedstid som hjemsted for langt over 100 sejlskibe. Endnu levede der rigtige skibsredere og konsuler, kaptajner, styrmænd og matroser, fra denne tid, der havde bragt betydelig velstand til øen, selv om mange fulgte den nye kurs over i de store rederier, som overvejende satsede på jernskibene.

Ikke mindst rederiet A. P. Møller hentede dengang som nu mange af sine trofaste folk fra Sydfyn og Thurø.

Med skibsfartens muligheder i perioden fra omkring 1880 frem til første verdenskrig skød det ene værft efter

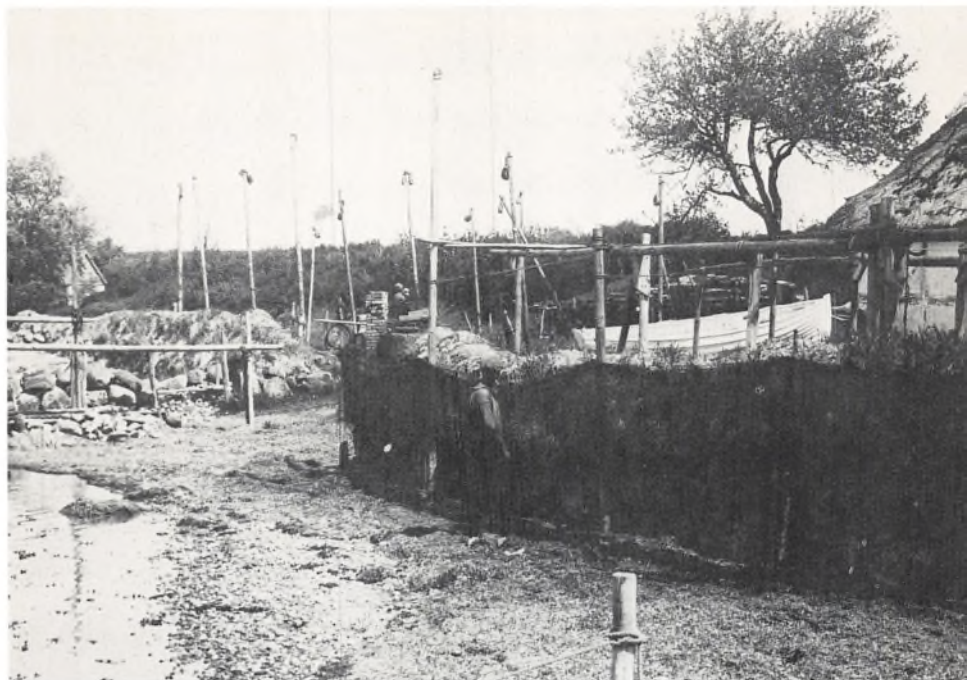
det andet frem langs kysterne til Svendborgsund. Også på Thurø. - I kølvandet fulgte reberbaner, sejlmagerværksteder, blokkedrejere, riggere, skrædderforretninger, skibsprovanteringshandlere, befolket af ejere og medarbejdere, der alle lå inde med en utrolig grad af faglig stolthed. Der er heller ikke mindste tvivl om, at der blev leveret virkelig godt sømandsskab og en betydelig indsats overalt.

Vi børn kunne ikke undgå at få en god portion indsigt i hverdagen fra dengang, da alting var større, flottere og hurtigere, fra dengang da menneskene ligesom også var både større, flottere og hurtigere. De kunne vist meget mere dengang, tænkte vi, når vi sad ved stranden, hvor de sidste skonnerter var opankrede, og lyttede til de gamle skipperes fantastiske beretninger. Og her indgik vitterlige, farlige sejladsere, hvor ikke alt gik godt.

Havet skal have sin part af hver årgang, husker jeg en gammel skipper sige, mens han så ud over stranden med sit alvorlige blik. Og det var sandt nok.

Naturligvis satte vi børn ikke denne overvældende mængde af indtryk ind i nogen større sammenhæng. De gav os til gengæld en klippefast tro på, at Thurø frem for noget sted var af betydning, og vi var vist alle stolte over at høre til dér.

Det er naturligvis problematisk at udvikle for megen selvtilfredshed, men for os der var børn dengang, var det herligt at leve i bevidstheden om, at ikke blot 'de gamle', som vi kendte, var de gamle guder og kæmper nær. Næh, vi vidste jo alle, at Rolf Krake, sagnhelten i vor historie, søn af Helge og sønnesøn af Halvdan, som skrevet står den dag i dag på mindestenen ved Rødbyvej, hørte Thurø til. Han stod lyslevende for os i fantasiens allerskønneste vikingesnekker, helt fremme ved stævners dragehale og

Grasten ca. 1925.

-hoved, og skuede ind mod Thurøbund, når han rundede pynten, hvor Grasten nu ligger. Det var altså tider.

I dag ved vi, at forholdene dengang for masser af mennesker var mere end trange. Arbejdsløshed og udbredt nød i mange hjem var tidens tegn. Det gamle samfund var faktisk i opløsning. Skibsfartens betydning for øen var stærkt aftagende. Man fik i stadig højere grad funktionærstatus. Gartneri og frugtavl samt en begyndende turisme voksede langsomt frem, og det kastede også fritidsjob af sig, som kunne sikre lidt indtægt til tøj og lommepege.

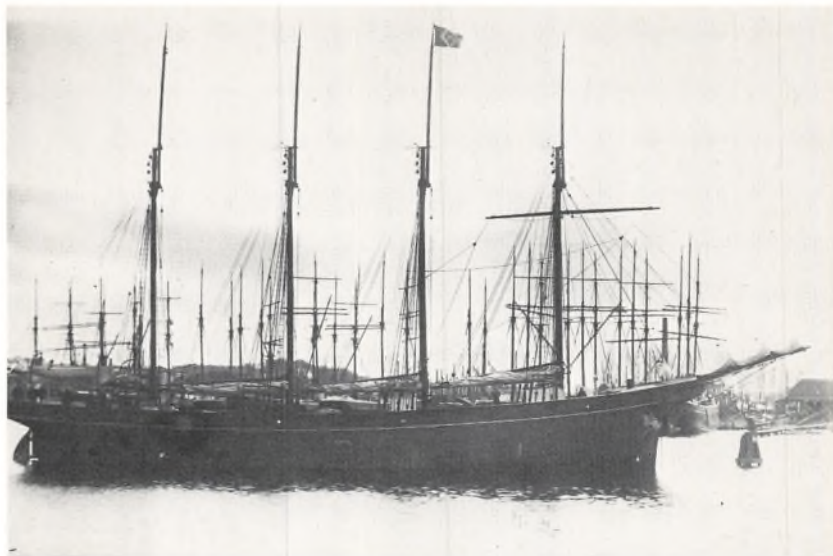
Vore muligheder for at færdes i Guds frie natur gav os simpelthen alle muligheder for udfoldelse. Der var naturligvis folk, som ejede jorden ned til stranden, men stierne ved vandet kunne vi alle færdes ad uden vanskeligheder.

Gik vi over stregen, hvad der selvfølgelig skete, blev vi kraftigt belært. Dog har jeg aldrig set nogen få egentlige tæv for den aparte optræden, som ældre altid karakteriserer som 'flabede drengestreger'.

Desværre er der ikke her mulighed for at gå i detaljer. Mange af kammeraterne fra dengang fortjener i højeste grad at få ridset en rune. Vi var da tit og ofte rivende uenige og gale på hinanden, men jeg mener at kunne huske, at det altid fortog sig og gik over i den fælles jagt på nye, skægge oplevelser.

Barndomsbillede af Jørgen Peder Hansen.

*De kunne vist meget mere dengang, tænkte vi,
når vi sad ved stranden, hvor de sidste skonnerter var opankrede.
Skonnerten »Henriette« af Thurø.*

Det er vist de voksne, der har opfundet begrebet 'uvenskab' som en bekvem etikette at hæfte på de situationer, hvor der virkelig stod gnister af os indbyrdes, når vi i virkeligheden kun var lidt irriterede eller uenige. Desværre har vi nok været alt for villige til at glide ind i denne begrebsverden, der egentlig er udtryk for stor menneskelig armod. Når vi først har accepteret at kalde uenighed for uvenskab, skal der jo opstå og findes meget af slagsen, alt for meget.

Ellers er det kun passende at give gode karakterer til vore hjem. Som jeg så og indåndede disse dejlige, lyse barndomsår, mødte jeg overalt, hvor jeg stak næsen indenfor hos vennerne, og det var mange steder, en god portion forståelse for, at vi ville, ja måtte, være sammen

til fodbold, gymnastik, på vandet eller ved stranden, hvor interessen nu var indfanget.

Selvfølgelig ragede vi os bebrejdelser til, når det blev opdaget, at vi - 10 år gamle - var begyndt ikke at spille, men at ryge golf. Vi brækkede os fælt og leverede selv beviser i stride strømme, men nægtede til det sidste. Det har Vorherre nok tilgivet os. Det herlige ved ikke mindst mødrene var imidlertid, at de kun sjældent talte om vor interesse - eller manglende samme - for lektielæsningen.

Datidens forældre havde naturligvis samme ambition som nutidens på deres poders vegne med hensyn til en strålende karriere som følge af målbevidsthed indsats af evner og vilje, men disse specialeksemplarer af menneskeslægten var ikke i udpræget overtal, og jeg har aldrig hørt antydning af større sorg eller bekymring af den grund. Det har tit forundret mig, men glæden herover har altid været større.

Vores skole var, sikkert som de fleste landet over, den bedste af alle. I hvert fald synes vi selv, at der blev stillet umådelige krav til os, og at vi gjorde, hvad vi kunne for at indfri forventningerne. Når året var omme, og vi skulle have taget visdommens temperaturer, kunne vi godt selv se, at vi måske knapt var så lærenemme, som først antaget - af os selv, og vi besluttede at gøre mere ved sagen næste år.

Frøknerne Nielsen og Køhler, som vi tilbød overalt, havde deres hyr med os. Jeg tror dog, at vi nød en vis anseelse hos dem, selv når vi misfortolkede udstrækningen af deres langmodighed og kærlighed for os. Jeg husker, som var det i går, at jeg engang var kommet for skade at glemme at vride tavlekluden op i lidt rent vand. Da jeg også havde glemt at gå på wc i frikvarteret og pludselig kom i tanke om min første forglemmelse, forsøgte jeg at klare tavlekludsproblemet ved at vande lidt på kluden og

i sodaskålen - sådan i al uskyldighed. Og da frk. Køhler midt i timen skulle bruge kluden for at viske nogle brøker ud, kunne hun vist ikke undgå at lugte sig til min fortræffelige løsning af problemet med den tørre tavleklud, og jeg fik selvfølgelig en passende afstraffelse ude i opgangen til hendes lejlighed. Jeg har egentlig aldrig ment, frk. Køhler var særlig urimelig i sin afgørelse.

Nå, barndommens skoleår kan jeg kun se tilbage på med glæde. Det var også her, jeg stiftede mit første bekendtskab med det Sydslesvig, som jeg i dag bor i. Sønderjyllandsstenen midt på legepladsen med kæderne omkring mindede os trods alt om, at verden ikke altid styres med klogskab. Men der er ikke ringeste tvivl om, at vores barndom på Thurø blev vort livs 'fynske forår'.

Generalkonsul Jørgen Peder Hansen.

Jørgen Peder Hansen, der er 60 år, er skibsførersøn fra Thurø og uddannet inden for toldvæsenet. Hans politiske karriere begyndte med formandsposten for socialdemokratiet i Svendborg. Senere kom han i folketinget, Europarådet, Nordisk råd og Grønlandsrådet, og han fik i perioder som formand for det udenrigspolitiske nævn, folketingets udenrigsudvalg og markedsudvalg. I flere regeringer under Anker Jørgensens var han kirke- og grønlandsminister. For tre år siden forlod han det politiske liv og blev dansk general-konsul i Flensborg. Som maler og tegner har Jørgen Peder Hansen udstillet på seperatudstilling og censurede udstillinger.

Barndomsbillede af Hjalmar Havelund.

I østen stiger solen op

AF HJALMAR HAVELUND

'I østen stiger solen op/den spreder guld på sky...'

Lærer Nielsen synger for. Det med solen må vi tro på. Morgenen er grå. Det regner. Svære vifter af vådt smælder mod de brede vinduer. De sidder så lavt, at vi kan se ud i lærerens efterårshægede have.

'Går over hav og bjergetop/går over land og by...'

Bjergtoppe har vi aldrig set, men vi har været på udflugt til Louisenlund ved Kerteminde, med hestevogne og små flag, og vi råbte hurra til alle, vi kom forbi.

'Den kommer fra den favre kyst,/hvor paradiset lå...'

Pigernes stemmer lyder klingert. De sidder ovre ved vinduerne. Drengene langs væggen med døren ud til forstuen. Derude står vore træsko i en reol. Hver har sit rum. På knagerækken frakker, halstørklæder, huer og tornystre. Skolesagerne tager vi med ind og lægger på en hylde under den skrå bordflade.

Mit tornyster er af brunt læder, de fleste andres med sælskind på klappen. I tornystret har vi også skiftesko. Tynde sorte balletsko. Kludesko.

'Den bringer lys og liv og lyst/til store og til små...'

Ved det bageste bord i skolestuens maskuline afdeling sidder Svend og jeg. En gunstig position, som vi forsynligt tilranede os den første dag i lilleklassen.

Den har levet vel, som har levet skjult.

'Parti fra Revninge'. Postkort med ukendt datering.

'Du soles sol fra Bethlehem/hav tak og lov og pris...'

Det er sidste vers. Nielsen standser sin vandring mellem rækkerne og går til katederet. Vi siger bare Nielsen - og du. Til lærer Larsen i kommuneskolen på den anden side vejen De og titlen. Vi siger også De og frøken til lærerinden henne i forskolen. Børnene derovre kalder vi komokker, de kalder os frimokker.

'For hvert et glimt fra lysets hjem/og fra dit paradis...'

Nielsen lægger sangbogen.

'Fader vor...'

Vi folder hænderne. Mellem ordene høres stormen i havens træer.

'Thi dit er riget og magten og æren...i...evighed
...amen...'

Dagen er begyndt i Revninge Friskole. Endnu har vi lyset tændt. Elektriciteten er nylig kommet til sognet. 1922.

Regnetime.

Vi skriver med grifler på tavler. Det hviner grueligt, når vi prenter tallene. Min mor er særlig god til at spidse grifler. De er som syle. Højtligt beundrede. Når vi skal vaske tavlen ren, bruger vi en klud og vand fra en medbragt flaske. Nogle har en fin eau de cologne-flaske med stækprop, andre en ganske almindelig med en korkprop, hvori der er skåret en revne på langs. Under almindelig hvinen nedfælder vi vore aritmetiske tanker.

Så bliver der uro oppe foran. Frode sidder og vrider og vender sig. Det hjælper ikke. Erik holder godt fast i kraven på ham og tømmer det meste af sin vandflaskes indhold ned ad hans ryg. Nielsen rømmer sig, men når ikke helt at se, hvad der foregår.

Vi hviner videre.

Frikvarter.

Ud på den plørede legeplads. Nogle hen til vandposten for at drikke, andre mod stedet for den modsatte funktion.

Pigerne ind i et skur, hvor der er flere aflukker med træsæder. Et par med plads for to. Pigerne synes at foretrække de mere selskabelige.

Maskulinum forsvinder om bagved, hvor der er en høj affaldsbunke. Når Peter Albert står op på den, kan han ved et lille trick sende en stråle hen over halvtaget.

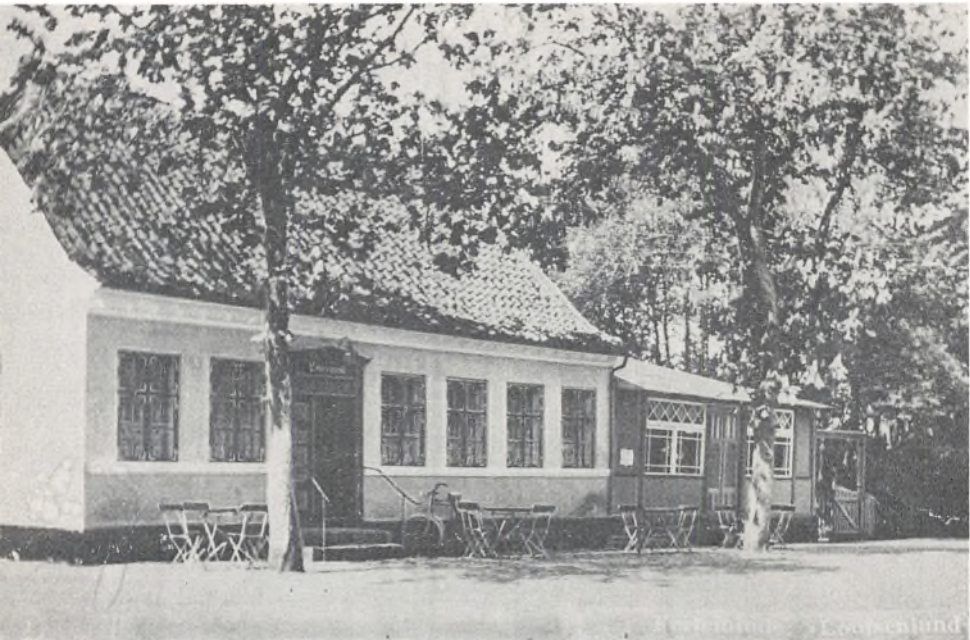
Således har dog hver sit talent.

Nielsen ringer med en klokke. Almindelig råben:

- Vi skal i-i-i-nd...

Skrivning.

En lille pige skal på den store sorte tavle med kridt fremtrylle ordet bæk.

*Bjergtoppe har vi aldrig set,
men vi har været på udflugt til Louisenlund ved Kerteminde.*

Hun kan ikke. Hun er bange. Så ene deropppe.
Så sker det.

Ordet, hun skulle skrive, levendegøres på gulvet under hende.

Nielsen tager om den lille. Trøster:

- En anden dag, ...en anden dag kan du...

Vi skriver allesammen, bæk og hæk og væk...

Et brag.

Det er lykkedes Niels ved at stikke hånden agterud at rage Store Johannes' bøger ned fra hylden under bordet.

Forbitret lægger Store Johannes sig på knæ og samler op. Formiddagen henskrider så sagnetligt. Det bliver middag.

Det store frikvarter. De, som bor nær, tager hjem. Nogle

har cykler. Det har ikke mange. Heller ikke de, som bor to-tre kilometer borte.

Røde madkasser med 'Velbekomme' i guld på låget kommer frem. Mors madder er så indbydende, at de lader sig omveksle med slangebøsser og andet nyttigt.

Drikkelsen, det er den fra vandposten. Man kan godt pumpe selv. Man kan også lade en kammerat gøre det, men det kræver stor tillid til ham. Det hænder, nogen finder på at pumpe så voldsomt, at den drikkende får et halvt styrtebad.

Regnen strømmer stadig. Så i dag får vi lov at lege inde i 'salen', forsamlingshusets sal. Den er bygget sammen med skolen. Ellers plejer vi på legepladsen at spille 'munk' eller 'jeppe', noget med at kaste kæppe. Eller om sommeren spille trille ude på landevejen. Trafikken er ikke generende.

Geografi.

Niels Herluf skal på Danmarkskortet udpege diverse lokaliteter. Der er også et kort med hele verden på. Ingen af os har tanke om, at vi en dag kan komme så langt.

Og der har vi Odense, siger den eksaminerede. Ja, der har vi været. På juleudstilling. Og på teatret. Med far og mor har jeg selv været ude og se 'Den blå Fugl'.

Niels Herluf afslutter sit geografiske foredrag og genindtager sin plads blandt os. Det var ham, der en dag kom ned til Svend og mig og meddelte, hvad han havde fået oplyst om, hvordan man får børn. Med allerstørste skepsis lyttede vi til hans usandsynlige påstande... At vore forældre...

Med hån afviste vi - højlydt forargede - Niels Herluf. Rød i hovedet forlod han os beskæmmet...

Siden har vi hørt et og andet hos karlene. Efterhånden må vi nok tro det utrolige.

Skoledagen går på hæld.

Jeg sidder og tænker på, om de store drenge fra kommuneskolen, skal samme vej som jeg, får fri på samme tid. De har det med at jage rundt med mig, skubbe til mig, true mig. Jeg er meget bange for dem. Når jeg kommer dertil, hvor min vej drejer af fra deres vej, siger jeg indvendig:

- Hurra, fri for de store...

Men jeg siger ikke noget hjemme.

Svend rækker mig en flue, han har fået ram på. Jeg tager den og finder tændstikæskan omme bag Grundtvigs billede og putter fluen ned til de andre, vi har samlet.

Så er skolen slut for i dag.

Som vanligt synger vi sidste vers af 'Uforsagt, vær på vagt...' Melodi 'Glade jul'.

'Klokken slår, tiden går/evigheden os forestår/lad os da bruge den kostbare tid/tjene vor Herre, med al den flid/så skal vi nok komme hjem.'

Det sidste tager vi bogstaveligt. Af sted. Men ude i legepladsens søle, i en vandpyt, tumler et par rundt. Det er Store Johannes, som hævner det med skolebøgerne, som blev raget ned. Niels værger bravt for sig.

Ingen ved, hvem der sejrer, men Niels' ny stortrøje med blanke knapper ser ikke godt ud.

Jeg vandrer hjemad i regnen. Penalhuset i tornystret rasler for hvert skridt. De store drenge er der ikke.

Dernede i det grå mulm ligger den stråttækte hvide gård med sine fire længer og den runde hestegang.

Godt at komme ind i det lune blå køkken, hvor mor venter med den varme mad, man ikke fik til middag. Og godt ved aften at sidde i den varme stue. Sammen med søskende, karlen og drengen og pigen.

Man snakker, læser, strikker.

- Og far, hvis en mand skal grave en grøft, og han på een dag...

Hjalmar Havelund 1983.

Hjalmar Havelund, der er 69 år, er fra Revninge ved Kerteminde og har en over 50-årig journalistisk karriere bag sig - og har ikke tænkt sig at afslutte den endnu. Han begyndte som elev på Fyns Tidende og sluttede ved Berlingske Søndag via Kristeligt Dagblad, Nationaltidende, B. T. og Berlingske Tidende. I dag arbejder han som free-lance-skrivent. Ind imellem har Hjalmar Havelund også fået tid til at arbejde for radio og TV og lade sit fynske lune sprudle.

*Jeg var i besiddelse af en trompet,
som jeg også havde lært at blæse i. Det gik ud over flinke naboer,
når jeg stod ude på verandaen og øvede mig.*

Fodboldkampen sluttede 40-15

AF K. HELVEG PETERSEN

Det går vel sådan for de fleste, at man med alderen husker mere af sin barndom end af f.eks. ungdomsårene, men det betyder ikke, at det er let at give et nogenlunde sammenhængende billede af alle de erindringer, der hvirvler rundt i ens hovede; de blander sig mellem hinanden i en ukontrollabel blanding. Når jeg derfor skriver lidt om min barndom, så bliver det med det forbehold, at rækkefølgen spiller en mindre rolle end selve erindringerne, jeg har fra den del af min tilværelse.

Jeg er født på en bondegård i Sønder Longelse på Langeland. Min mor blev enke i 1919, da den spanske syge hærgede landet og bortrev mange af de unge, kraftige mænd. Hun sad da alene med 6 børn - 3 drenge og 3 tre piger.

Min mor levede, til hun var 91 år, og mange af mine erindringer knytter sig til hendes person. Hun blev det faste punkt i vi 6 børns tilværelse. Hun fyldte tilværelsen for os med varme, kærlighed og styrke. Jeg kan ikke erindre, at hun nogensinde klagede over tilværelsen eller tidens vanskeligheder. Var der dårlige tider for landbruget, og det var der ofte, så måtte kravene vendes mod os selv. Hun væltede dem ikke over på den til enhver tid siddende regering. Var der problemer, der berørte familien, var hun utrættelig til at finde løsninger. Men hun havde overskud til at være noget for andre.

En bondegård var dengang en virksomhed, der beskæftigede 3-4 gange flere, end det nu er tilfældet.

På gården var der normalt en bestyrer, to karle og en pige. Vi børn indgik i bedriften som noget helt selvfølgeligt. Vi måtte tidligt op om morgenen. Der var mange opgaver at klare: der skulle gøres rent i bryggerset, fejes på trapperne og i baggården, gøres rent hos hønsene: transportspandende skulle vaskes, skoene og træskoene pudses osv., alt sammen noget, der ikke hørte med til det egentlige landsbrugsarbejde.

Når vi ikke gik i skole - det gjorde vi hver anden dag - så deltog vi netop i de mange gøremål, en bondegård bød på: pløjning, såning, høst, tærskning, pasning af køer, heste og svin, styning af træer, oprensning af grøfter, kørsel for kommunen af grus og sten til vejene, snerydning osv.

Vi var mange om opgaverne, og det var nødvendigt. Underligt at tænke på, at nu kan faktisk en enkelt maskinstation passe 3-4 gårde af den slags, som min fødegård tilhører. Det er en revolution, der er foregået.

Selv om vi børn var meget med i arbejdet, så kunne vi dog også få råd til at tage ud til stranden, til engene, til skovene eller forsvinde på anden måde.

En af mine brødre var helt vild med kæpheste. Ikke af den slags, man slæber hen ad jorden mellem benene på sig selv, men opretstående kæpheste: hasselkæppe på 1-1½ meters højde. I spidsen var der bundet noget optrevlet bindegarn, som til forveksling lignede en hestemanke.

Denne art heste holdt han i et hjørne af haven, ud over hvilken der var spændt et sækkelærred. Stalden havde navnet 'Mamrelund' - af hvilken grund ved jeg ikke. Jeg var ansat som hans medhjælper, og vi kom ud på mange anstrengende ture med de selvlavede heste.

Jeg var optaget også af andre interessante gøremål uden for arbejdet. Jeg læste næsten alt, hvad jeg kunne få fingre i: 'Hus og Hjem', 'Familiejournalen', det hæder-

Longelse-konfirmanderne foråret 1924.

kronede gamle blad 'Ugens Nyheder' (skrevet med gotisk skrift). Men frem for alt læste jeg Chr. Erichsens børnebøger. Det er et kapitel for sig, jeg lige må minde om: der var et tæt samarbejde mellem dette forlag og skolen. Vi kunne købe sparemærker hos læreren, og når vi havde opsparret et beløb, der svarede til prisen på en ønsket bog, ekspederede han sagen videre. Og en uges tid efter kom der så en bogpakke fra forlaget. Læreren placerede den på katederet, og der lå den hele dagen og så forjættende ud. Først i sidste time blev pakken åbnet og bøgerne fordelt. Jeg nænnede ikke at skære min bog op straks - Jeg ville have oplevelsen til gode.

Men hvad enten det var Børnene i Nyskoven, Nybyggerne i Canada, Robin Hood, Den gule Ulv, Oliver Twist, Perlefiskerne i Sydhavet, En jordomsejling under

En gang imellem kom man til Rudkøbing. Det foregik med hestekøretøj, som så blev installeret i en af købmandsgårdene, mens man vandrede rundt i storbyen. Torvet i Rudkøbing. Ca. 1925.

Havet, Styrmand Flink eller mange af de andre spændingsfyldte bøger, man fik, så blev de inddraget i ens leg.

En overgang var jeg stangbryder og efterlignede Little John i Robin Hood. Det gik ud over en skikkelig dreng fra nabogården. Han havde ikke meget lyst til at væge sig med en stor hasselkæp. Det rimpede (godt langelsk udtryk) i fingrene, når man ramte hinandens stave. Men når Robin Hood kunne tåle det, måtte vi andre også kunne.

Mere militant gik det til, når en flok af os indrettede nogle fæstninger af hø på et dertil indrettet loft. Vi beskød hinanden med pile, og selv om vi havde forsynet dem med en duppedit fra hyldetræsgrene, så var det alligevel ikke ufarligt. Lad mig føje til, at mine militante interesser dog

ophørte på et ret tidligt tidspunkt. Jeg har i hvert fald forsøgt at kompensere for mine barnlige udskejelser senere i tilværelsen.

Langeland var et univers for sig. Halvdelen af øens befolkning havde næppe været i Svendborg i min barndom. Hvad skulle de der efter? En gang imellem kom man til Rudkøbing. Det foregik med hestekøretøj, som så blev installeret i en af købmandsgårdene, mens man vandrede rundt i storbyen. Mest spændende var det ved juletid. Jeg husker, at jeg ved et af juleindkøbene sikrede mig den første fyldeblyant i mit liv. Den kostede 35 øre. Fyldeblyanter har været min lidenskab lige siden!

Vi kørte i jumbe. Og en tid havde vi en lille grå islandsk hest. Det er det mest stædige dyr, jeg har været ude for. Når den kom til en bestemt busk på et bestemt sted i nærheden af Rudkøbing, drejede den jumben vinkelret på vejen, stak hovedet ind i busken, og så var det fuldstændigt umuligt at få den til at flytte sig, før det passede den.

Jeg lærte nok mere af øen at kende end de fleste andre. Det skylder jeg min morbroder. Han var hestehandler. I min sommerferie var jeg med ham ude omkring på øen. Det var en hel oplevelse at høre ham omtale en hest, han ville sælge. Han var ikke tilfreds, hvis ikke også modparten højlydt roste hesten. Han brød sig overhovedet ikke om at høre dens fejl.

Jeg fik engang imellem den tjans at ride ud med en hest, der var solgt, eller hente en, han havde købt. Og jeg må indrømme, at det ikke faldt mig svært at identificere mig med en eller anden af de ryttere, jeg havde stiftet bekendtskab med i Chr. Erichsens bøger.

Min morbroder var radikal, hvad han - højkrøstet, som han var - aldrig lagde skjul på: Min øvrige familie var nok mest venstrefolk - også min moder. Jeg tror nok, hun stemte på mig, da jeg i sin tid var opstillet i Langelands-

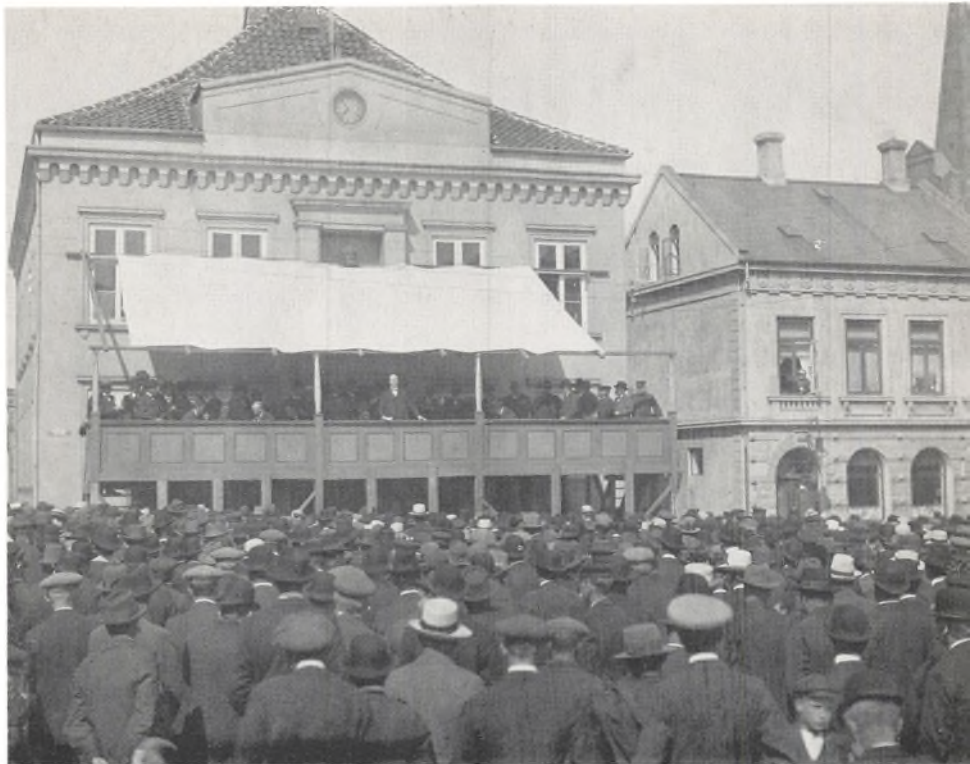
kredsen. Men jeg ved det ikke. Vi snakkede aldrig politik. Mine to ældre brødre havde fået den lyse ide, at vi tre skulle fordele partierne imellem os. Den ældste ville være Venstres repræsentant, den næstældste de konservatives, og så skulle jeg være radikal. Det kunne være hvad det var, men de drillede mig oven i købet. De sagde, at jeg havde det lige som de andre radikale: ørerne hang på mig. Jeg var ikke stolt af at blive skubbet ud i den situation. Senere har jeg glædet mig over den. Den kandidat, der var opstillet på Langeland, og hvis repræsentant jeg skulle være hjemme på gården, var nemlig dr. P. Munch - en af landets store politiske skikkelser.

Lidt om skolegangen: Jeg gik i en to-klasses landsby-skole, tre år i første klasse og fire i ældste. Den første lærer, jeg havde, var en meget stor kraftig mand. Han var i sin tid blevet ansat som lærer og degn. Da han søgte embedet, spurgte sognepræsten ham, om han kunne synge, og dertil svarede han: bare hvælvingerne kan holde. Og det var virkelig rigtigt, at han kunne overdøve alt og alle i kirken.

Den dag, jeg skulle indskrives, fik jeg en flæskesteg og en sølvkrone med, og begge dele lagde jeg på katederet foran ham. Der var endnu rester af naturaløkonomien tilbage.

Skoledagen begyndte med to timers religion, salmevers, katekismus, og bibelhistorie. Der var meget udenadslære, og jeg kan godt erindre kammerater, der havde meget svært ved at komme igennem de lange udviklede skriftsteder - men læres skulle de.

Når vi havde haft religion, fik vi almindeligvis regning. Vi brugte Chr. Hansens regnebøger, der eksisterede i fire bind. Vi maste på individuelt. Der var mange spændende regnestykker i de bøger. Jeg husker det om de 111 heste. Den første kostede en halv øre, og så skulle der for hver

Den kandidat, der var opstillet på Langeland, og hvis repræsentant jeg skulle være hjemme på gården, var dr. P. Munch. Valghandling på Rudkøbing Torv, P. Munch taler.

af de andre ske en fordobling opefter. Hvad kom så hele portionen til at koste? Den slags eksperimenter afløstes af snusfornuftige stykker - ofte blandinger af kaffe. Hvor har jeg blandet meget kaffe i min skole og uddannelsesår! På seminariet fortsatte nemlig blandingsarbejdet. Der var ingen måde at blande kaffe på, som vi ikke kunne klare. Og vi havde ingen computer til hjælp.

Det var en taknemmelig opgave for læreren at undervise i geografi og historie. Jeg husker, hvordan vi flokkedes om katederet for at stirre på omslaget til en bog, der hed *Den vide Verden*. Her var der en tegning, der illu-

strerede mødet mellem Livingstone og Stanley i urskoven. Vi fik gennem hans fortællinger meget, der kunne appellere til vor fantasi og vor lyst til at vide mere om verden om os. I dag, hvor børnene møder fyldt med indtryk af billeder fra TV-skærmen, fra film og videobånd, er lærerens situation en helt anden og vanskeligere.

I et stort skab i skolelokalet opbevaredes nogle fugle. Heriblandt en stor havmåge, der stod og stirrede fornærmet på os. Envidere var der en myresluger. Når skabet var lukket op, stod der en stærk naftalinlugt ud af åbningen. Hvorlænge denne myresluger havde været i skolens besiddelse, ved jeg ikke. Den er nok på et eller andet tidspunkt blevet sendt hjem af en elev, der for til søs.

Mange år senere hørte jeg om den. Jeg traf en af mine gamle skolekammerater - en snedker - som var med ved arbejdet ved opførelse af en ny skolebygning. Jeg spurgte ham så helt tilfældigt, om myreslugeren stadig var til. Ja, det var den da. Og da han åbenbart mente, at jeg havde interesse for den, fik jeg senere at vide af ham, at den var frisket op og sat i en fin ny montre. Den skulle altså følge med over i den nye skole, som jeg, der på det tidspunkt var undervisningsminister, skulle indvie. Jeg ved ikke hvor den er blevet af, men jeg tænker tit på det sælsomme i, at man blandt de få zoologiske fænomener, man kunne fremvise, havde just noget så sjældent som en myresluger.

En gang om året kom der en cyklist, der på sin bagagebæger havde et forevisningsapparat. Vi kunne nu mod betaling komme til at se film. I den anledning løb vi hjem for at hente hestedækkener, som kunne hænges for vinduerne, så der kunne blive rimeligt mørkt.

Hvad vi så på filmstrimlen, var sælsomme ting og sager - mest tyvejagter. Folk, der løb op gennem skorstenen i stribet tøj, forfulgt af betjente med højt hævede knipler.

Det gik hårdt til. Vi var alle oprevne, når endelig retfærdigheden var sket fyldest.

Men i biografen i Rudkøbing kunne der ses rigtige film. Ét besøg husker jeg særligt. Det skete i forbindelse med de gamles udflugt. Jeg var i besiddelse af en trompet, som jeg også havde lært at blæse i. Det gik ud over flinke naboer, når jeg stod ude på varandaen og øvede mig.

Det var en stor ære for mig, da jeg blev inviteret med på de gamles udflugt for at underholde dem, og da mange af dem ikke hørte så godt, gik det tåleligt.

Udflugten afsluttedes i KINO i Rudkøbing med filmen 'Landmandsliv'. En af de ældre - Milius tror jeg han hed - der grangiveligt lignede julemanden - havde taget plads på første række for rigtigt at kunne se. Men han blev helt skræmt fra vid og sans, da et kornlæs kørte frem på skærmen og blev større og større. Med ordene: 'Jøsses kors, det vælter' søgte han i sikkerhed ud i forhallen.

Tilbage til skolen. Vi havde andre opgaver end at sidde i skolestuen. Vi hjalp læreren med hans forskellige gøremål: når frugten skulle plukkes, når tørvene og brændet skulle bæres ind, gedebukken flyttes, når vejrabatten skulle klippes o.s.v. Alt det indgik i vore forpligtelser. Det faldt helt naturligt, på samme måde som det var naturligt at vi deltog i alt forefaldende arbejde rundt om i vore hjem.

Lærerens fødselsdag var en særlig begivenhed. Han vidste - og han havde gode grunde til det - at vi pønsede på at give ham en gave. Derfor lagde han det rationelt til rette. Han sagde om morgenen, at nu kunne vi gå hen og købe hans gave, og så skulle vi have en krone med til at købe bolsjer for. Jeg husker en af hans fødselsdage fra min første tid i første klasse. Jeg havde fået tilkæmpet mig det tillidshverv at bære bolsjeposen. Men store Herman fra anden klassen kom i vejen for det. Han havde opsnu-

set, at det var lærerens fødselsdag, og havde derfor for- sømt en dag i anden klasse, hvilket han kunne råde bod på ved at afsone en dag i første klasse. Så han troppede op den dag, det var lærerens fødselsdag. Han krævede at bære bolsjeposen. Og da han var både større og stærkere end jeg, måtte jeg slå mig til tåls med at bære gaven - det var en osteklokke. Der skete nu det ulykkelige, at da vi var kommet 100 meter fra Brugsforeningen, faldt jeg, så lang jeg var med klokken under mig. Det sagde 'klir'. Jeg vidste ikke rigtigt, hvad jeg skulle gøre, men jeg samlede pakken op og tænkte, at det kunne jo være, jeg tabte den igen, når den skulle afleveres til fødselaren eller hans kone. Men den gik ikke. Jeg blev modtaget i gangdøren af lærerens frue. Hun gav mig en ordentlig en på skrinet, da jeg kom med mine knuste skår. Jeg måtte gå den tunge gang hjem til min moder og rejse en kapital på 7 kr., og derpå gik jeg hen og købte en kødhakkemaskine, der omgående blev afleveret til lærerfruen.

Da vi havde fået en ny lærer, holdt fodbolden sit indtog. Vi spillede en gang om ugen ude ved stranden - det var om aftenen. Vore kampe endte med klare resultater: 40-15 eller der omkring. Nu om stunder når man sjældent væsentligt over resultater som 2-1, 1-0 eller 1½-0. Det er lidt småt at få ud af træningen. Jo, man får andet ud af det: man får benskader og muskelskader - og ofte gode penge. De, der er allerflinkest til at deltage i de formålsløse kampe om en sagesløs bold, får både fyrstelige gager og en fyrstelig behandling og er yderligere forsidestof. Sig så ikke, at der ikke sker fremskridt. - I øvrigt holder jeg meget af at se fodbold!

Fætre, kusiner, onkler, tanter, bedsteforældre, naboer, ja alle i sognet, der løste opgaver, som på en eller anden måde indgik i fællesskabet, kom til at betyde noget. Naturligvis ikke lige meget allesammen. Men mødet med

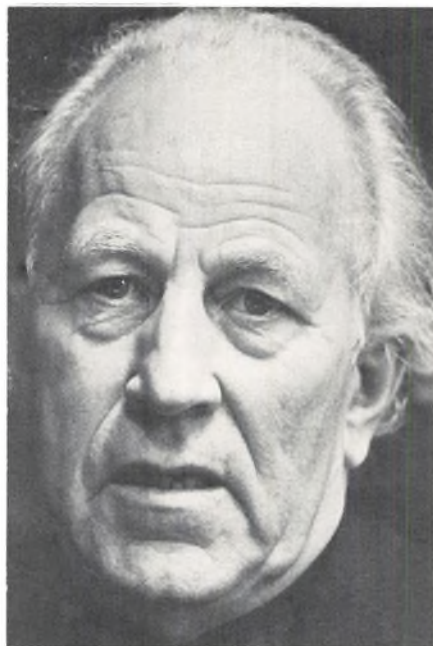
dem gav kontakter. Man var ikke fremmede over for hinanden. På en måde havde man også en slags ansvar over for hinanden.

Jeg kan, når jeg ser tilbage, sige, at mange af de mennesker jeg mødte i dette fællesskab, hvad enten de mere fast eller løst var knyttet til gårdens drift, har haft betydning for min tilværelse. I hvert fald dukker mange af dem op i min bevidsthed: den lune, godmodigt drilagtige vejmand, den barske robuste smed, det gode malerægtepar, det var vore nærmeste naboer, den stærke møller, der også var skatteopkræver, købmanden der vidste alt om personer og begivenheder - en viden, han beredvilligt delte med alle, der kom i hans butik - den stilfærdige skomager, der gerne ville snakke politik, skrædderen, der havde de sidste modejournaler fra Paris liggende på sit bord, den gamle herregårdshusmand, der fortalte spøgelseshistorier fra egnen med en sådan indlevelsessevne, at han ikke selv turde gå hjem om aftenen. Alle var de personligheder, der gjorde og sagde noget, man lagde mærke til. Det er fristende nok at forfalde til nostalgi. Men er det nostalgi, når man siger, at vi faktisk har brug for nogle af de værdier, der fandtes i det gamle samfund, med de mangler, det havde, ufortalt. Jeg kan ikke se, hvorledes et samfund, der mere og mere præges af en eksplosiv teknologisk udvikling, kan give plads for de mellem menneskelige relationer, der til syvende og sidst er de afgørende. Vi er i hvert fald på vej ind i en periode, som vi ikke aner hvad vi skal stille op med.

Jeg har ofte citeret, hvad Hartvig Frisch siger i Europas Kulturhistorie, og vil gøre det igen, fordi han gennem sit udsagn rammer noget helt centralt. Han siger: 'Gang på gang viser det sig, at stærkt specialiserede kulturvaner ikke i sig selv indeholder spirerne til egen fornyelse, men stivner inden for visse traditionelle afstukne

grænser. Den fortsatte udvikling viser sig så fra en helt uventet kant, idet den begynder et eller flere trin tilbage, for så igennem ældre og enklere former atter at give vej for en ny og selvstændig udformning af de allerede vundne kulturelementer’.

I hvert fald: Vi har brug for besindelse midt i al vor ustyrlige fremskridtsiver.

K. Helveg Petersen, der er 75 år, er tidligere undervisningsminister, kulturminister og minister for teknisk samarbejde med udviklingslandene. Han tog lærereksamen i Skårup og arbejdede i Odense en række år som lærer, også som forstander for ungdomsskolen. Senere blev han skoleinspektør og stads-skoleinspektør i Nykøbing S, statskonsulent for undervisningsministeriet, undervisningsdirektør og formand for planlægningsrådet for de højere uddannelser. K. Helveg Petersen var radikalt medlem af Folketinget i 1964-75, radikal landsformand 1976-78 og medlem af Europaparlamentet 1973-75. Han har sat sine spor i en lang række bestyrelser og kommissioner og været en flittig skribent, bl.a. medforfatter til »Oprør fra midten«.

Frøken Hansen åbnede min verden

AF GUNNAR HENRIKSEN

Da det på et eller andet tidspunkt, vel nok umiddelbart før den første verdenskrigs udbrud, var lykkedes frøken Hansen på mirakuløs vis at lære mig både at læse og skrive, havde hun, uden at hun eller jeg vidste det, lukket op for min verden, en verden, som kom til at bestå af aviser. I min fynske barndom en læseverden. I ungdommen mere præcist et forjættet land, som jeg af al magt måtte prøve at trænge ind i. Brænder man efter at blive journalist, går man frem i livet optændt af trangen til at se alt og fortælle alt.

Frøken Hansen var min første lærerinde i Odense Kommuneskole i Jernbanegade, et varmt og hjælpsomt menneske med venlige blå øjne, brunt hår, som var bundet sammen i nakken og en foretrukken uniform af blå sergesbluse og sort kjole. I hendes nette påklædning og med hendes soignerede fremtræden var hun således en kontrast til en del af hendes faglige efterkommere af vor tid.

I øvrigt lå der i hendes pædagogiske påvirkning stedse en undertone af optimisme. Hun erobrede hurtigt hele mit barnlige hjerte, selv om hun ikke blev den eneste af byens lærerkræfter, som fik mærkbar indflydelse på de baner, hvorefter min fremtid skulle forme sig.

Som et resultat af frøken Hansens omsorg og anstrengelser kunne jeg en morgen i maj, usædvanligt nok i snevej, begive mig til optagelsesprøve på Mulernes Legatskole på Hunderupvej. Hvad mine opgaver drejede sig

Gunnar Henriksen - som barn og idag.

om og på hvilken mærkelig måde jeg bestod prøven er gået tabt i glemselens tåger.

Glemte er det lykkeligvis ikke, at en kongelig krigssekretær og fyrstelig württembergsk kammerråd ved navn Rasmus Mule i 1718 i Neustadt an der Kocher testamenterede tre tusinde rigsdaler 'ad pios usus' til gudeligt brug, i Odense, og at hans fætter, Erik Mule, der var lærer ved Odenses latinske skole, senere fik kongelig stadfæstelse på en fundats, der båndlagde pengene til skolebrug.

Med en undskyldning for det tidspunkt føler jeg trang til at rette en varm tak til Rasmus og Erik Mule og til Eriks søster Anna, der forøgede legatet med ikke mindre end syv bøndergårde. Jeg skal takke dem for mine syv år på Mulernes Skole - fra overlærer M. Th. N. Hertels katekismus, hans staveøvelser og hans kongerække til efterfølge-

ren overlærer J. P. Jensens indsats - her navnlig hans om London ensrettede geografiske orientering - som gjorde det muligt for mig med opbud af en sikkert sælsom blanding af viden og held at bestå realeksamen.

For hvilken skole var ikke Mulernes!

Der var, har jeg læst, i etatsrådernes by folk som en stiftsprovst Damgaard, der efter at skolen først var etableret i Overgade modsatte sig, at Mulernes Legatskole skulle være en eksamensskole. Han blev støttet af en daværende borgmester Koch, der - læg mærke til det - frygtede for de uheldige følger, det kunne få, 'hvis den jævne befolknings børn derved blev løftet op over deres sociale niveau'.

Det var prisværdigt, at gode gamle Hertel holdt fast på, at skolen måtte bevare den eksamen, der allerede havde været med til at føre de første elever frem til en livsbanes begyndelse, og som gennem årene kom til at befæste skolens ry.

Min barndom i Odense var præget af et lykkeligt familieliv, men også af tidens nøjsomhed og enkle levevis. Under alle omstændigheder er intet vel så godt for et barn, som at alle dets tidlige indtryk er præget af glæde og venlighed. Jeg tror, at disse indtryk bliver liggende på bunden af barnesindet, og at deres lysende skær er til megen hjælp, hvor fremtiden måtte bringe skuffelser eller måske sorger.

Eftersom mine forældres tilværelse var underkastet en som regel stram økonomi, var det et mærkbart gode, at Mulernes var en legatskole, som åbnede for nedslag i de skolepenge, forældrene normalt skulle betale. Det var på alle områder en prægtig skole. For nogle af vor tids unge ville den have forekommet autoritær. Det var den vel også nok, men på en god måde. Skolen blev ledet ud fra

det princip, at børn befinder sig bedst, når de ved, hvad de har at rette sig efter.

Det var ikke læsning og arbejde hele tiden for en lille mulerdreng: i gymnastiktimerne spillede vi fodbold eller cricket, og der var skoleudflugter til Nyborg strand og pinsemorgen-cykleture til Kerteminde. Uden for skoletiden var der familiebesøg i Holmstrup og søndagsture til Langesø. Der var i min skoleperiode en ubrudt række af sommerferier på Samsø, hvor min elskelige gudmoder var gift med bagermesteren i Ørby. Og så var der naturligvis afslapning i Læseforeningens have ved åen og modsat den spændende aktivitet på Odense Boldklubs sportsanlæg i Munkemose.

Odense havde vel ved min fødsel omkring 45.000 indbyggere og var en by i vækst og på vej. På markerne bag kasernen landede de første flyvemaskiner, jeg havde set, og hvis opfinderne af den aktuelle Hope-bil gerne vil vide det, så kørte i min barndom Thomas B. Thrige rundt i en elektrisk bil på Vestergade. Sporvognene strakte stedse deres stålskinner længere ud i byens periferi, og en dag tog de os helt ud til sommerglæderne i Hunderup skov.

For den avislæsende mulerdreng rummede sommeren 1914 ildevarslende nyt. Mit hjem abonnerede på Fyens Socialdemokrat, hvilket kunne skyldes, at min far støttede socialdemokratiet ved folketingsvalg. Men han havde en politisk balance, for ved lokale valg gav han altid de konservative sin stemme. Odense havde i en periode i min barndom landets laveste skatteprocent. Jeg tror den svingede omkring 4. Og det, sagde min far, skal der ikke laves for meget om på.

De ildevarslende nyheder kom fra Sarajevo, der pludselig blev nævnt i overskrifterne efter attentatet på den østrigske ærkehertug. Gennem fem uger bragte aviserne nyt om den voldsomme aktivitet, som fandt sted i de for-

Sporvognene strakte stedse deres stålskinner længere ud i byens periferi, og en dag tog de os helt ud til sommerglæderne i Hunderup skov. Foto 1920'erne.

skellige hovedstæder. Skyerne trak sammen over Europa, og i de første dage af august talte man ikke længere om krise, men om risikoen for krig.

Den 3. august stod i mobiliseringens tegn. Franske hærstyrker rykkede frem mod Tysklands grænser. Konflikten mellem den tyske kejser og Rusland skærpedes, og da alt tydede på, at en tysk fremrykning mod vest ville ske gennem Belgien, erindrede aviserne om, at Storbritannien var forpligtet til at beskytte Belgiens neutralitet.

Den følgende dag kom så den lakoniske meddelelse fra London, som senere skulle blive mit hjem gennem næsten et kvart århundrede, om, at der nu var etableret krigstilstand mellem Storbritannien og Tyskland. Om aftenen, da mørket lagde sig over det nordlige Europa, galoppe-

rede massive kolonner af gråklædt tysk kavalleri ind over belgiske marker på et langt, langt ridt, som egentlig først nåede til ende i maj 1945, omend de brølende tyvere og de turbulente tredivere så formede sig som tragediens mellemakt.

Den avislæsende mulerdreng kunne ikke ane, at han 25 år og en måned efter den første verdenskrigs udbrud på nært hold skulle høre premierminister Neville Chamberlain oplæse et krigsbudskab næsten identisk med det, der var blevet oplæst i 1914.

Under krigen og gennem årene indtil 1922, da jeg fik min eksamen, var det lærer J. P. Jensen, som gennem sin undervisning sørgede for, at mit skolearbejde fik et bemærkelsesværdigt britisk islæt. Han havde én opslugende, altoverskyggende interesse. Det var London. Under mange besøg havde han erhvervet sig stor viden om imperiets hovedstad, og i denne viden *skulle* hans elever delagtiggøres. Vi fik ikke meget at vide geografisk om Timbuktu, Tientsin eller Ticino, men under lærer Jensens førerskab vandrede vi hjemmevant rundt på Piccadilly og Park Lane. Vi var på fornavn med kineserne i Chinatown, den kongelige familie på Buckingham Palace og beefeaterne i Tower. Og hvis vi ikke lyttede til de taler, som på Hyde Park Corner ledte damp ud gennem politiske sikkerhedsventiler, var vi sandsynligvis på udflugt til Kew Gardens.

Hverken i min skoletid eller i årene, som fulgte, undslap jeg denne geografiske indoktrinering, som alene hvad Fleet Street angik let kunne indpasses i mine drømme om en indtrængen i den forjættede journalistiske verden.

Ude af skolen var der ringe tid til drømme. Hvad skulle den unge mand nu bestille med sin eksamen i behold? Den barske kendsgerning på den tid var, at det slet ikke var et spørgsmål om, hvad man gerne ville være. Det

Bevæbnet med som regel Daily Mail styrede jeg min kurs mod konditori St. Knud, hvor aftensmaden og stambordet ventede. Ca. 1925.

robuste spørgsmål var, hvor man overhovedet kunne få et job.

Det blev i mit tilfælde en læreplads i et handelsfirma, hvor lærlingens manglende talent og interesse med nød og næppe blev holdt skjult, til læretiden var overstået. Ingen kunne så have noget imod, at lærlingen i sin fritid langsomt og snublende forsøgte at skubbe sig ind som freelance hos de lokale aviser.

Redaktørerne på Graabrødreplads, på Fisketorvet og i Kongensgade måtte være mægtige mænd, for færdedes deres journalister ikke overalt, og gik de ikke ud og ind gennem døre, som var lukket for almindelige dødelige? Jeg overså ikke journalisternes privilegier, når de eksem-

pelvis fik lov til at stå i verdensteatrets - eller det lokale teaters - kulisser overværende store og små optrin, som de derpå skrev om i deres aviser.

I Fyens Stiftidendes kiosk over for posthuset kunne man købe engelske aviser. Bevæbnet med som regel Daily Mail styrede jeg min kurs mod konditori St. Knud, hvor aftensmaden og stambordet ventede. Hvem kunne man så finde ved stambordet? Det kunne være Børge Outze og Poul Welblund fra Fyens Venstreblad. Det var næsten altid Sven Peter Sabroe fra Socialdemokraten, i dag Ekstra Bladets Bro Brille, og hans tro følgesvend, kunstmaleren Herman Madsen fra Aasum. Det kunne være, at Stiftidendes glimrende all-round reporter Egil Borre så indenfor, men da kun for et øjeblik. Han var sit blads travle mand. Stamtægster uden for pressens kreds var 'lille Hansen' fra Flensborgmagasinet, Carl Kruse, mesterbilist, væddeløbskører, værkstedsindehaver - en gentleman med et rødt og rent hjerte. Det kunne være maleren Fritz Sybergs sindige søn Franz.

Ved konditoriets kasseapparat sad konditor Hoff's svi-gerinde Petra, i hvem alle var forelsket, og som overvå-gede og plejede vort kulinariske behov. Det var ofte biksemad med spejlæg. Pris: kr. 1,15, inklusive en øl.

Mens vennekredsen i de lyse sommeraftener samledes på OBs sportsbaner i Munkemose, mødtes vi mange vin-teraftener på St. Knud, hvor vi drøftede og på lokalt plan ofte formede døgnets begivenheder.

Lørdag aften kunne man finde nogle af os ved brønden på Grand, hvor en kop te med ristet franskbrød og en følgende Vermouth-og-vand kunne holde os siddende el-ler dansende til midnat. Det var ikke gennem os hotellet var i stand til at finansiere Colombos store italienske orkester, selv om det lejlighedsvis kunne ske, at vi løb ind

i et mæcen fra de øverste velstående rangklasser. Havde vort mæcen spenderbukserne på, blev der rav i det røde hav.

Jeg har ofte tænkt på borgmester Kochs frygt for, at en Muler-eksamen skulle løfte den jævne befolknings børn op over deres sociale niveau. Det var nok ikke et mg+, som kunne sende en mulerdreng sporenstregs op i det odenseanske society. Alligevel er jeg helt sikker på, at der i Muler-miljøet lå et magtfuldt skub.

I min unge alder var jeg ikke utilfreds med min omgangskreds. Jeg havde min gang i Kruse-palæet på Albani Torv, gik i biografen med de unge fra Nonnebakken og spillede tennis med en bankdirektørs datter. Og underholdende var det at blive indbudt til middag hos en af byens fornemme, intellektuelle familier, hvor blandt gæsterne jeg altid fandt digteren Olaf Gynt fra Kerteminde. Det var underholdende, fordi han altid drak lilla Bols til frikadeller.

Tyverne havde i det hele taget som tiår en ganske speciel smag og en legendarisk atmosfære. Vældige tekniske, sociale og politiske omvæltninger fulgte i kølvandet efter den første verdenskrig. Den forbløffende udvikling gjaldt for eksempel flyvning, bilisme, film, radio, underholdning og musik. Med en rigtig radioindstilling kunne vi i krystalapparaterne lytte til dansemusik fra Savoy-hotellet i London. Og aviserne kunne præsentere et broget galleri af tyvernes beundrede eller berygtede personer: Prinsen af Wales, Al Capone, Marlene Dietrich og Lilian Gish, Sacco og Vanzetti, Noel Coward, Susanne Lenglen, Jack Dempsey, Hemingway og Georges Gershwin.

Ford sørgede for hjulene, Charles Lindbergh for vingerne. Trompetisten Joe King Oliver sendte bud efter sin ven Louis Armstrong, og så var jazzen snart acceptabel. D. H. Lawrence skrev om Lady Chatterley, ja han skrev

i virkeligheden bogen tre gange. Den måde, hvorpå den tredie udgave, som folk kender bedst, afviger fra de to første fortæller også lidt om tyvernes psyke.

I Odense begyndte borgerne at tage undervisning i Charleston. Lidt sent måske, for dansen var opfundet i 1913.

Tyverne sluttede med Wall Street-krakket, hvis ødelæggende virkninger bredte sig som ringe i vandet til den vestlige verden. Og da tyverne ebbede ud, var også min egen løbebane inden for handel og industri ramt af et krak, hvis virkninger heldigvis ikke fulgte mønstret fra Wall Street.

Efter diverse fejltrin og fiaskoer følte jeg, at der var broer, som måtte brydes, og en dag næsten på skillelinien mellem de brølende tyvere og de turbulente tredivere steg jeg på Odense Banegård ind i et tog, som jeg håbede ville føre mig om ikke til det ydre rum så måske til et forjættet land, hvor en grøn journalist kunne tilfredsstille sin trang til at se alt og fortælle alt.

Tak, frøken Hansen!

Chefredaktør Gunnar Henriksen, der er 78 år, bor i dag i Højbjerg ved Århus. Han begyndte sin journalistiske karriere som elev på Odense Avis. Senere var han medarbejder i London for Politiken, derefter Dagens Nyheder og sidst Jyllands-Posten, der i 1960 hentede ham hjem til posten som chefredaktør og administrerende direktør. 11 år senere blev Gunnar Henriksen formand for styrelsen for Jyllands-Postens fond og kort efter tillige formand for Jyllands-Posten A/S.

Lappeskrædderen gav os husarhuer

AF HENNING HØIRUP

*Høstlig klar septemberhimlen
blåner over Midtfyns egn,
dirrer svagt af mindevrimlen,
lagt så tæt som fynske hegn.
Kært og dybt i hjertet står
mindet mig fra barneår
om min Faders hjemmen:
glad vi fulgte Faders spor,
lytted på hans hjemstavns jord
spændt, med villig nemmen.*

Sådan skrev jeg i en sang til min Far, *Johannes Høirup*, på hans 60 års dag den 2. september 1937. Far blev født i Sdr. Høirup som ældste søn af lærer L. P. Nielsen, og tog under sin læreruddannelse, navn efter fødebyen.

Mor, *Charlotte Aaderup*, stammede også fra et fynsk lærerhjem, født i Martofte på Hindsholm og opvokset i Odense. Efter vielsen i Sct. Knuds kirke i 1904, var Far en halv snes år lærer i Holbæk, hvor både *Jakob*, min ældre og eneste broder, og jeg kom til verden. Uden for vor bolig på Kastanievej løb jernbanesporet, mellem havnen og stationen. En skønne dag standsede damplokomotivet lige foran vor dør, og hele mit hjem forsvandt ind i en jernbanevogn med påskrift NYBORG. Far var udnævnt til overlærer på hans og Mors fødeø. Det var i sommeren 1914, hvor jeg var godt fem år gammel.

Mine forældre nød som nyslyngtet honning at indtage Nyborg. Og vi drenge med! At følges med Mor på torvet

og høre det syngende glade mål fra vogne og boder, eller med Far på opdagelse i voldene, på bastionerne om Slot-tet! Det rolige bymiljø, omkranset af voldgravene og hav-nen, var en værnet og sluttet verden, hvor alt var fast og trygt forankret omkring Dronning Margrethes Kirke med det slanke spir.

Det er sært at sidde her i Århus i 1980'erne, med Kyst-vejens trafik under vinduet, over 2.700 motorkøretøjer pr. time, og mindes, at vi ikke så et eneste i de fire år (1914-18), hvor vi boede i den stille Nørre Voldgade, den længste i den gamle fæstningsby. Langs voldgraven fører den fra banegårdspladsen til Slotssøen. Kort før den her munder ud i Stendamsgade lå *Grundskolen*. Vi boede på anden sal i den ældste og største af skolens to bygninger (nu nedrevne, tomterne bruges til parkering).

Det første, jeg fik øje på i lejligheden deroppe under skifertaget, var lyskontakten, den skinnede, riflede me-singkuppel, som elektrikerens stod og skruede fast - på så kunne jeg nå den og, som en Aladdin, trylle lysets ånd frem oppe i den velkendte hængelampe, medført fra Hol-bæk, men nu monteret til el som vore andre petroleums-lamper. Men der skulle spares på elektriciteten: vi ved-blev at holde *mørkning*, i regelen i Fars stue, hvor han op-hørte med arbejdet ved skrivebordet og vi alle forenedes i samtale og lyttede til, hvad han og Mor fortalte. Først når lygtemanden havde tændt den hele række af gaslam-per nede i gaden blev den gyldne kontakt slået til.

Fra den nordvendte dagligstue, kun i brug om søndag-en og når der kom gæster, var der udsigt til Landportens gule murmassiv og til Lindealleen, ovre på den anden side voldgraven. Langs dens lokkende bredder lå vor herlige have på voldskråningen nedenfor skolebygningerne. Store gamle frugttræer, et væld af syrener ved vandet, hvor vi stagede på min brors tømmerflåde om sommeren

Henning Høirup sammen med sin ældre bror Jakob, den senere stiftamtmand i Odense. Ca. 1920.

og på isskoser ved tøbrudstide. En dejlig ask Ygdrasil hvævede sig over den bitte 'anløbsbro'.

I voldskræntens verden fik vi selv små haver og kunne frit grave hule. Mod øst lå August Rasmussens tømmerplads bag et plankeværk, som vi forcerede ved hjælp af en rebstige, Jakob lavede. Han var nået til Coopers india-nerromaner, så vi byggede en wigwam i krattet derinde, hvor vi kunne ryge 'fredspiben' - en kvalmende nydelse, for vi røg af de solbær- og ribsblade, som vi under verdenskrigen samlede og tørrede på skolens loft og solgte til krigstobak. Vor avl gik dog udenbys - til ros for Thuesens Tobaksfabrik, vor nabo vest for den mindre skolebygning; her kunne vi mærke den krydretsøde duft af blommesaften til skråtobakken helt op på andensalen, hvor portner Birks Alfred, min jævnaldrende, boede. Mellem hans og vore vinduer fik vi, ved mange hejsemanøvrer med snore, ophængt en 'telegraflinje' højt over skolegården, så vi kunne trække en tændstikæske frem og tilbage med hemmelige budskaber.

Lige over for skolen boede lappeskrædder Gobbi: sortkrøllet, zigøjnerbrun og skråtyggende sad han, med grønt skødeskind om livet, oppe på sit bord ved vinduet. Han vandt vor yndest, ikke blot ved at bøde iturevne bukser og bluser, men især ved at forære os dejlige husarhuer, faconsyet af rigtigt militærklæde (Far, der var fredsven, var mindre begejstret).

I det lille (nu nedlagte) stræde mellem skolen og torvet handlede *Danielsen* med skind og huder. Hans skilt meldte også: 'Been og gl. Klude købes til højeste Dags-Priis'. De kobbermønter, vi indtjente, kunne omsættes hos Edvardine, der havde en bitte butik oppe om hjørnet til Stendamsgade. 'Her sælges 2. Klasses Margarine', stod der, men hendes specialer var vandsennep, frisk fra kværnen, og hjemmelavede karameller, lune fra panden. Sko-

*Der lå Herrebadeanstalten i særdeles sømmelig afstand fra
Damebadeanstalten, som ses her.*

lens børn nød dette produkt under den mægtige guldregn lige overfor, efter sigende Danmarks største!

Den stærkeste naturoplevelse i min nye verden var det første syn af *Storebælt* -siddende på stangen af Fars cykle ad Christianslundsvej, der tilsidst synes at munde lige ud i voverne, hvad også var formålet: dér lå dengang *Herrebadeanstalten* (i særdeles sømmelig afstand fra *Damebadeanstalten*), en hvid pæleborg, med røde tage - den lange bro derud var flankeret af grønne stolper med drabelige træskårne vikingehoveder. Hver eftermiddag sommeren igennem boltrede vi os med Far i Bæltet.

Da Far kom til Nyborg var skolevæsenet endnu tredelt. Forældrenes økonomi afgjorde, om børnene kom på Realskolen, hvor skolepengene var højest, på Borgerskolen hvor taksten var lavere, eller i Kommuneskolen - 'Fattig-

skolen' - der var gratis. På den sidste blev Far overlærer (skoleinspektør) med den opgave at omdanne den til *Grundskole*, fælles og gratis for alle byens børn i de første fire skoleår. I sommerferien blev klasserne moderniserede og der kom 2-mands skoleborde i stedet for de mægtige gamle 6-mands, som jeg har en særlig grund til at huske. Da de stod stablet ovenpå hinanden til bortkørsel i skolegården, kravlede de store drenge til tops og sprang ned. Min deltagelse i vovestykket resulterede i brok og påfølgende operation. Overlægen, den høje og djærve *Svend Hornemann*, delte vi drenges fodboldinteresse og jeg mindes ham også som utrættelig glad beundrer af Nyborg Kirke. Hensunken i betragtning af den, fra den gamle kirkegård, sagde han: 'Se nu spiret! Det kan jeg aldrig blive træt af. Det er som evangeliet: altid det samme, ligegyldigt hvor tit vi ser det, men dog altid nyt - netop i det lys og set fra det sted, vi befinder os.'

Den kærlighedserklæring hørte jeg jo først flere år senere, da min skolegang længst var begyndt. Jeg var lige så heldig med min første lærer som med min første læge. *Frøken Lorentzen*, vor dansk- og klasselærerinde, havde os i sin hule hånd. Hendes klare, varme røst var stemt af en kærlighed til vort sprog, som måtte forplante sig til os. Basal indlæring og vital appel gik fint i spænd. Hendes timer var som bestrålet af en befriende humor, som jeg siden forstod var i pagt med Holberg - hans komedier gav hun mig i konfirmationsgave, og jeg har livet igennem læst eller hørt dem med tak til min moderlige 'sprogmeisterinde'.

De to første skoleår havde vi Far til et dengang nyt fag, hvori han var foregangsmand: *Iagttagelsesundervisning i Naturen* (titlen på hans instruktionsbog, der udkom 1913). I stedet for den hævdundne 'anskuelsesundervisning', hvori man i klassen fik forevist billeder af kornsor-

Henning Høirup i dag.

ter, af bondegård, smedie o.s.v., førte han os ud på oplevelse i virkeligheden. Det var spændende at komme i den store Dampmølle på torvet, i Herregårdmejeriet eller til pottemagerværkstedet (her fik vi hver en klump ler, så vi kunne forsøge os keramisk). Fars ungdomsven, konditor *Fr. Bender-Pedersen* i Kongegade, førte os ned i sit hyggelige bageri, hvor vi kunne høre fårekylingerne om den store ovn. Her tilbragte jeg siden mange timer, navnlig ind under jul, med bagerhuen på snur, næsten 'i lære'.

I 1918 blev Far leder af Realskolen, nær Nyborg Slot, som da (ved M. Clemmesens restaurering) genopstod som en fugl Fønix af asken. Som historielærer gjorde Far Danehoftiden lyslevende for os. I Dansk blev hans kærlighed til Grundtvig igangsættende for mig, livet igennem.

Ak - nu er min spalteplads allerede overskredet, og jeg fik ikke fortalt nok om Mor, og slet ikke om mine skolekammerater, som gjorde min barndom i Nyborg så rig og festlig, at jeg siden, med digteren Marinus Børups ord, kan sige:

Ja, *Fyn* - derinde bag Nyborg-fjorden
ligger det dejligste land på jorden!

Biskop dr. theol Henning Høirup, Århus, er 75 år og var biskop over Århus Stift fra 1963 til 1979 og undervisningsassistent ved det teologiske fakultet, Århus Universitet, fra 1979 til 1980. Henning Høirup var præst ved fængslet i Nyborg fra 1934-38. Han blev sognepræst i Balslev/Ejby i 1938, sognepræst ved Viborg Domkirke, provst for Viborg købstads provsti og stiftsprovst (fra 1958 domprovst) over Viborg Stift 1951.

Henning Høirup var medstifter af Grundtvig-selskabet af 8. september 1947 og formand for selskabet i årene 1951-72. Henning Høirup har skrevet flere værker om Grundtvig.

Levende vej til den sorte skole

AF MORTEN LANGE

Fyens Stifts Husmandsskole lå egentlig i Tarup. Men af sære grunde havde storbyen stukket en finger ud, hvor skolen så fik plads. - Omgivet af store plæner, prydhaver, sommerpigernes små køkken/blomsterhaver, forsøgsfrugthaver, forsøgshønseri og rigtige marker under Højstrupgård. Skov var der selvfølgelig også et stykke af, og en eng med en bæk med hundestejler. Blandt de meget vigtige ting var to lange aspargesbede, hvor min gartneruddannede far lærte mig den nødvendige præcision og forsigtighed, når den fine asparges skulle stikkes.

Det årlige skoletilsyn var gerne i aspargessæsonen. Da kom tidligere kulturminister Moltesen for at indtage et aspargesmåltid og føre en kvalificeret debat ved forstanderbordet i privaten, mens aspargesserne blev slubret. - Det var ellers ikke der, vi spiste. Det var ved elevbordene i spisesalen. Placeret ved forstanderens side ved enden af det lange bord, var der her med kræsenhed en helt naturlig umulighed.

Men selv om man bor på en stor skole, skal man jo alligevel også i barneskole. Der var lang vej til skolen i det landlige Pårup, endnu længere til Odense bys skoler. Men heldigvis fandt Fru Petersen ud af, at hun skulle lave, hvad nu hedder en 'lille skole' efter bedste friskole-principper. Der var vi så tre drenge og flere piger. Alle drengene hed Knud. Jeg dog Morten. Det blev det så til i al fremtid.

Det var en barfods- og træsko-skole. Med sutsko på række til indebrug. Naturligvis lærte vi at læse, skrive og

*Tarup Privatskole. Det var en barfods- og træskoskole.
Morten Lange var i det mindste barfodet. 1929.*

regne. Jeg regnede stærkt, så jeg sprang '2. klasse' over. Ikke med stor synlig effekt, for vi var jo i samme rum.

Efterhånden voksede skolen, og frøken Nielsen og frøken Mikkelsen kom til. Til sidst kom endog frøken Nielsens søster for at lære os lidt engelsk. Men det var nu så fint endda.

Undervisningen havde sammenhæng. Der var en helt klar rækkefølge fra Adam, Abraham, Thor og Odin til Gorm den Gamle og Kristian 4. Hvert år kom pastor Korsbo for at føre det lovpligtige tilsyn. Det så ud til at kede ham. Der var bestemt heller ikke meget at hente i salmevers eller grammatisk skoleridt. Det var en levende

skole. Disciplinen var naturgiven, uden voldsmidler eller barske ord.

Så var der jo alle vennerne, der kom for at dele hele Husmandsskoleområdet herlighed med min bror og mig. Dem fra alleen. Carlo - der var vor høvding - Egon, Eigil, Kurt, Henning. De var fra andre skoler. Men om eftermiddagen byggede vi huler. Tilsidst et helt blokhus af stammer, jeg som 11-årig hentede/købte hos baronen på Langesø. Alle ydede noget. Henning skaffede søm. Egon og Carlo var arbejdsdrengene på glasværket. De skaffede et strålende inventar. Fine pressede gladvarer med næsten usynlige fejl. Vi havde også udendørs komfur og lavede rigtig mad af og til. Og så var der næsten altid fri adgang til jordbær, æbler og al anden herlighed i frugtsæsonen. Af og til dog med nogen modvilje fra Johannes, der forvaltede skolens marker, eller fra Munkegaard, der bestyrede den store frugtplantage. Min bror Jens var ikke så god til at repekttere grænsen for de lovlige røvertogter. Så måtte jeg jo forklare, at det ikke var mig, og altså heller ikke ham, heller ikke dem fra alleen, men nok nogle ukendte børn.

Der var andre herligheder. Den lille private have bag forstanderfløjen. Her var et klatretræ, hvor man kunne ryge sin pipe i fred. Jeg arvede min morfars tobak til langpipe. Dødspiben var kun for de øvede, når man sad i træet og ikke skulle svimle.

Morfar var en helt særlig sag. Hans lille værelse med divan. Der sad vi - alle de små rødder fra alleen, og hørte ham fortælle eventyr, som var de den skinbarlige selvoplevede virkelighed. Stærke Hans og trolden. Rødderne hørte efter, stumme som fisk. Morfar havde også et helt landbrugsmuseum i et lille husmandssted i et hjørne af skolens have. Vi havde selv vort museum under den private veranda. 'Gamle dage' kaldet med diverse skrald

*Morten Lange med sin bror og forældre Leila og Jacob Lange.
Ca. 1925.*

som blev fundet i Skrædderens Mose. Der var også plads til kaninbure og anden biologi.

Der var også tid til enetimer, når far tog mig med på svampetur. At kende de danske planter var en selvfølge. At kende små grå svampe tilsvarende ren leg. Jeg fandt min første 'nye' art i Kajbergskoven i 1928. En spændende brun champignon. Jeg undrede mig meget over, at ikke alle mennesker kendte svampe.

Mest spændende var dog Elsehoved. Vort sommerhus på stranden syd for Lundeborg. Her var faster plejemor i 2 lange sommermåneder. Effektive kurser i marinebiologi og fiskeri var lige uden for døren. Mest fint at blusse ål om natten, når man kun var 6-7 år, i bagstavn af båden som iagttager, overskrævs over slangerne til karbid-aggregatet.

Fars forstanderkontor hørte med til verden. Man

kunne jo sidde på gulvtæppet og læse aviser. Fyens Venstreblad og Politiken gav passende indsigt i dagens hændelser. Og så spørge om alting. Det hele var jo en levende skole.

Fritid, leg og virke. Vi havde næsten altid store fritidsopgaver at løse. Hvis der var problemer lempede mor dem med mild fynsk hånd.

Efterhånden var jeg 11 år og i syvende klasse. Så det var tid at skifte skole. Til 1. mellem i Odense Katedral-skole. Der var jo også Mulernes legatskole, hvor Egon og Carlo gik. Min mildt grundtvigianske far var nutidig nok til at se vejen frem.

Men der var altså optagelsesprøve. Indrettet for de pæne drenge fra etatsrådsbyen, der havde gået i preparationskole hos frk. Hörlyck eller frk. Jørgensen, hvor man lærte netop det, man skulle kunne til optagelsesprøven. Her ville hverken højskolesangbogen eller Thors hammer skaffe vejen ind. Det var nominativ, accusativ og dativ. Helst ikke genitiv. For mig var det ren volapyk, min far gav mig et par specialtimer. Jeg lærte noget om stavnsbåndsløsning og bondefrigørelse. Gamle lektor Strøm spurgte mig om noget helt andet, men jeg forklarede ham, at jeg hellere ville tale om bondefrigørelse. Jeg kom kun kvart igennem, før han sagde stop. Givet havde Tarup friskole givet nyttig træning i åbenhed. Dansklæreren, hr. Opager, forklarede mig, at jeg svarede som en lille professor. Og det kunne han jo have ret i. Optaget blev jeg da.

Skolegården må have været en barks affære. Vi var kun ganske få fra landsbyskoler. Der var benhårde klikker fra præparantskoler. Og landsbyfolket hastede til deres tog. Der var ikke megen plads til dem udefra. Det gjaldt om at komme hjem til et mere åbent miljø. I 2. mellem kom der endnu en landbyskoledreng. Bent Hansen fra Bredebro.

Fyns Stifts Husmandsskole lå egentlig i Tarup. Men af sære grunde havde storbyen stukket en finger ud, hvor skolen så fik plads.

Vi sluttede et godt og varigt forbund, der forsvarede de kommunistiske idealer i etatsrådsmiljøet.

Lærerne var mere interessante end eleverne. Flere af dem unge med ry for at være på venstre fløj. Også til en vis grad lettere at tale med. Rektor var ganske vist både gammel og konservativ. Meget stiv i stilen. Men ikke skrækindjagende, og i virkeligheden blot med naturlig autoritet, men ikke en tæveskole. Med lidt held kunne man faktisk skabe hvad der i dag ville blive kaldt 'sit eget miljø' midt i det firkantede.

Men når den sorte skole for mig ikke var helt kulsort, var det ikke mindst på grund af, hvad jeg havde lært af alle de mange 'skoler' jeg havde gået i. Der skulle god ballast til for at klare navigationen, men ingen skole er sortere end man selv vil.

Morten Lange i dag.

Professor, dr. phil. Morten Lange, 64 år, var medstifter af Socialistisk Folkeparti i 1959 og medlem af Folketinget 1960-76. Professor i botanik ved Københavns Universitet blev han i 1958. Hans interesse for svampe har resulteret i en lang række lærebøger, afhandlinger, værker og artikler om emnet. Morten Lange blev formand for energirådet i 1976 og formand for det rådgivende energiforskningsudvalg i 1980.

Erik B. Larsen som barn. Ca. 1930.

Kertemindedrengens helte

AF ERIK B. LARSEN

Taarup-smedens yngste søn i Kerteminde fik aldrig den succes i det ædle håndværk, der var ham tiltænkt. Han blev rimsmed i stedet og har siden som journalist altid forsøgt at smede, mens jernet er varmt. Der var i den glade og kønne barndomsby så meget andet, der optog det modtagelige barnesind. Først og fremmest kunst og politik og - uden at det dengang stod klart - også det åndelige frisind, der blomstrede så rigt i byen og på Hindsholm. I valgmenigheden, hvor smedens børn blev både døbt, konfirmeret og siden gift. Og på højskolen, hvor tidens store kunstnere og talere kom på besøg og kastede lys over vintermørket.

Det skete således, når Kaj Munk kom til byen for at holde foredrag - eller rettere optræde - på højskolen. Han besøgte altid først sin gamle lærermester fra Lolland, vor navnkundige valgmenighedspræst Oscar Geismar. Det var et forunderligt syn, der mødte den lille imponerede og nysgerrige knægt, som i behørig afstand fulgte de to berømtheder, når de ivrigt diskuterende gik tur på molen. Geismar med den store grundtvigianerhat, deklamerende og med næsen højt i sky. Og den spinkle Kaj Munk, sammenkrøbet, foroverbøjet og lige så intenst lyttende. De talte om noget, de kaldte 'En Idealist', som spionen i baggrunden ikke forstod, hvad var, men som han tydeligt på samtalen fornemmede havde været udsat for en grim vanskæbne.

Også i Kerteminde tog Geismar sig af en ung, lovende lyrisk begavelse. Nemlig byens egen digtersøn, der kaldte

sig Olaf Gynt, skønt vi alle vidste, at han hed Hansen. Geismar skrev rosende anmeldelser med nænsom vejledende kritik i 'Fyns Venstreblad', hvilket dengang ikke var ganske uden betydning. Gynt indfrieede i starten også de store forventninger, men gik i stå, da han blev afholdsmand. Det skete, efter at han havde imponeret de indfødte ved at pådrage sig en ægte delirium tremens og fået at vide, at han ville dø af den næste. På det lokale plan var indtil da kun præsteret et par branderter hos Den gode Kone og en enkelt kvartalsdranker.

Geismar og Gynt var de første, der leverede bidrag til den ungdommelige autografjæger, hvis samling i det hele taget startedes på højt lokalt plan. Den blev også brugt til at besøge de store malere, Johannes Larsen og Fritz Syberg. Og forfatterinden Sofie Breum, der først blev berømt i sin egen by, da hun sammen med Odense Teaters direktør Thorvald Larsen, skrev et stykke om julen i den gamle købmandsgård, der afløste og siden også i København opførtes på skift med dramaet fra Nøddebo præstegaard. Også den amerikanske maler Johnson, om hvilken der fornylig blev vist en udsendelse i TV, kom med i autografbogen, men det var nærmest, fordi han var den første og eneste neger i Kerteminde. Senere forstod man, at det var kunst, når han malede jernbanebroen som en forvreden skrotbunke.

Interessen for politik blev tidligt vakt i et modtageligt sind. For Kerteminde havde også på denne front en betydelig position. Fortiden forpligtede. Det var i Kertemindekretsen, at Grundtvig blev valgt som medlem af den grundlovgivende rigsforsamling. Men vi kunne skam også være med i trediverne. Skønt opvokset i et radikalt hjem, hvor det huskes, at både Zahle og P. Munch var person-

Christmas Møller deltog ikke i alle kredsens vælgermøder, men altid i det sidste, store på Tornøes Hotel.

lige bekendte, blev Taarup-smedens slet skjulte fortrydelse kredsens konservative kandidat, Christmas Møller, barndommens politiske helt. Christmas deltog ikke i alle kredsens vælgermøder, men altid i det sidste, store på Tornøes Hotel. En gang - det var vidst, da det gjaldt Stauning eller kaos - ankom han til byen i en militær vandflyver, der landede på bugten, hvorfra han i et sandt triumftog stod havnen ind. Det nummer gjorde et uudsletteligt indtryk. Hans modkandidater fik ikke et ben til jorden. Det var Venstres S. P. Larsen, den radikale Johannes Christiansen, der dog nød en vis agtelse, fordi han var fra Hindsholm, samt en ung maskinarbejder fra Odense, socialdemokraten Holger Larsen, på hvem man bestemt ikke kunne se, at han gik med en borgmester i maven.

I den lokale politik var der mere lige kamp. Taarupmesmeden spillede den traditionelle radikale hovedrolle samtungen på vægtskålen, men holdt den lige i munden og sørgede for, at der ikke blev socialdemokratisk borgmester i hans tid. Den første folkevalgte af slagsen, sønnens senere fysiklærer H.C.L. Hansen, sikredes genvalg gang på gang. Og han var sikkert også den bedste til at styre de to kampaner, den konservative cyklehandler Carl Nielsen og den socialdemokratiske lokalredaktør S. A. Petersen. SAP, som han kaldtes, fik udenfor byrådsmøderne tilfredsstillet sin kamplyst i avisdueller med Jofre fra Kjerteminde Avis, redaktør Olaf Petersen, der senere blev rådmand i Århus. Her blev injurieloven grundigt og konsekvent trådt under fode i pressefrihedens navn.

Det hørte til de helt store oplevelser, når der kom cirkus til by. Og der kom mange, for Kerteminde var en god cirkusby, måske fordi der stak noget af en gøgler i os alle. Men hverken cirkus Miehe med den berømte August eller Cirkus Miehe Glauert med de to maneger og en tribune kunne hamle op med Cirkus Bech Olsen. Dets direktør, den gamle mesterbryder, var nemlig så godt som lokal. Han var en god ven af en af Kertemindes egne sværvægttere, savværksejer Peter Klokke, hos hvem han altid blev fyrsteligt beværtet, inden savsmuldet til aftenes forestilling leveredes. Mod disse giganter ville Gustav Wiedes ædedolke være kommet skammelig til kort. Det blev sagt om Bech Olsen og Klokke, at de var enige om, at en gås var en dum fugl at servere. Det var for meget for een og for lidt til to. Så de delte en svane og tømte det meste af en tønde spegesild.

Både cirkus og de omrejsende menagerier og gøglerforretninger inspirerede til egne forsøg i branchen. Det gik an at lave cirkus i baghaven ved værkstedet, men den unge direktør gik for vidt, da han åbnede Strandvejens

*Højskolen, hvor tidens store kunstnere
og talere kom på besøg og kastede lys over vintermørket.*

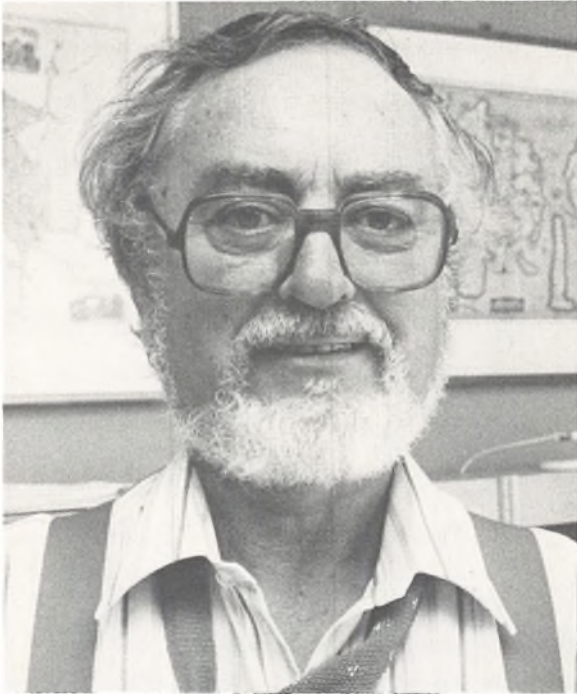
Tivolipark og i en annonce i Kjerteminde Avis kundgjorde, at der var gratis plæneforestilling med optræden af den lokale verdensakrobat Just Løkke. Han stod på hænder øverst på en høj stige, der var fastspændt med barduner, fremstillet af det forhåndenværende desværre alt for spinkle materiale - høstbindegarn. Stigen væltede, og overbetjent Bakkely kom og lukkede etablissementet.

Men sjov og show havde vi alligevel nok af i barndommens by. I skoven spillede Aage Voss sommer-revy med Ib Schönberg som stjerne. Og sangeren Saxtorph-Mikkelsen rullede ind på torvet med sin lille varevogn, fra hvis lad han gav sit glansnummer, Røverne fra Rold. På højskole oplevede vi det store Holberg-teater, når professor Vilhelm Andersen i egen og ene person spillede alle rollerne i Den politiske Kandestøber eller Barselsstuen.

Her fik vi også de første store musikalske oplevelser, som når violinisten Emil Telmany, akkompagneret af byens egen klavirtuos, Elsa Jørgensen, gav koncert. Senere afløstes han af det lokale vidunderbarn Niels Simon Christiansen, der siden blev koncertmester i Det kgl. Kapel. Hans far var skomagere i Dalby, H. P. Christiansen, der i mange år dirigerede Hindsholms Musikerforenings orkester, hvis medlemmer var bønder og håndværkere, og førte det frem til et meget højt stade. Ud af dette musikliv fremstod også navne som Alfred Christiansen og senest Lis Smed. Og der er stadig flere på vej.

Indtryk fra den vide verden - som bogstaveligt geografisk begreb - fik vi om vinteren på Tornøes Hotel, når Håndværkerforeningen indbød til lysbilledforedrag. Med særlig forventning så man hen til det årlige besøg af Familie-Journals rejsende medarbejder Holger Rosenberg. Han stod der som en sand eventyrer, og vi ventede i åndeløs spænding på hvert eneste billedskift, som bogbinder Olsen foretog, som regel uden at vende billedet på hovedet, hver gang Rosenberg bankede i gulvet med sin imponerende pegepind. Vi skulle også have haft besøg af grønlandsfareren Lauge Koch, men vi ventede forgæves i den fyldte sal. Det vakte munterhed, da bogbinder Olsen stod frem og meddelte, at Lauge Koch havde ringet fra Nyborg og fortalt, at han ikke turde køre med sin bil det sidste stykke til Kerteminde, - - fordi der var høje snedriver på vejen. Så sang vi et par sange fra højskolesangbogen og gik glade og opstemte hjem.

Vi gik som nævnt til den lille kirke. Men også til den lille skole, friskolen. hvor Frk. Pedersen, der senere blev gift med vor egen lokale digter, K. L. Kristensen, tog os under sine kærligt beskyttende vinger. At man senere skulle flytte til den store skole, hvilket var nødvendigt for at få

Erik B. Larsen i dag.

mellem- og realeksamen, var en sand gru. Der var jo rigtige lærere, - mænd som brugte spanskrør og stak øretæver. Det nyttede fedt, at vi fra den lille skole med en vis ret følte os godt åndeligt rustede. Selvom vi på det punkt ikke kunne hamle op med de børn, der kom fra den lille skole i Salby, hvor valgmenighedens degn, Peter Olsen, var enelærer. Han er forresten bedstefar til Kim Larsen, ligesom Geismar er det til Bertel Haarder og en tidligere pornokonge. Men det er jo en helt anden historie, der kun viser, at det kan føre til lidt af hvert at være rundet af den grundvigske, fynske muld. Der heldigvis også fandtes på stenbroen i Kerteminde.

Erik B. Larsen, 64 år, bedre kendt som »Prik«, indledte sin journalistiske karriere i hjembyen, på Kjerteminde Avis i 1937 og fortsatte på Fyns Vestreblad. Efter en uddannelse som fotograf gik turen til Esbjergbladet, Vestkysten, Politikens Odense-redaktion, Vejle Amts Folkeblad og til sidst B.T. Her skiver Prik stadig sit daglige vers om stort og småt på bagsiden, selv om han nu er gået på efterløn. Svikmøllen er han også stadig medarbejder ved. Privatadressen er Hvidovre, men om sommeren Kerteminde Sommerby.

Hans Rasmussen fotograferet som 10 årig.

En rottehale indbragte 10 øre

AF HANS RASMUSSEN

Barndommens og ungdommens tid, hvor man er særlig modtagelig for indtryk, er vel trods alt den periode i et menneskes tilværelse, der skaber de dybeste indstillinger til livets senere passager.

Oftede kan de ligge i underbevidstheden og dermed være sindets vigtigste energikilder, som ved senere og bestemte lejligheder kan være afgørende, når man skal træffe vigtige beslutninger eller danne sig indtryk af mennesker og løsningen af de mange problemer, som man møder på tilværelsens tornede vej.

I min barndom og ungdom fik jeg ved hjælp af hjem, skole, leg og forbindelse med andre ligestillede en ild, en glød, som har givet mig glæde, mod og varme i alt, hvad jeg senere har givet mig i kast med, og som måske bekræfter, at børn, der er født på en søndag, i særdeleshed kommer til at leve under en heldig stjerne.

Jeg blev født den 14. december 1902 i Kongensgade 15 i sidebygningen, hvor mit ophold blev ganske kort, da min far og mor et halvt års tid efter fik en lidt større lejlighed hos købmand Chr. Hansen i Vindegade 73.

Her boede familien Chr. og Anna Rasmussen i en kvistlejlighed med deres tre børn, en lidt ældre broder og en yngre søster og så min person under tålelige boligforhold, hvor luksus var et ganske ukendt begreb. Den årlige husleje var alt i alt taget i betragtning heller ikke urimelig, da den lå på et beløb af kr. 130.

Når Odense by med dens ca. 35.000-40.000 personer blev kaldt etatsrådernes by, så var det en ret sandfærdig

betegnelse, da mange ældre og velstående borgere i deres livsaften søgte bopæl her. Sandheden var nok, at den meget lave kommunalbeskatning tiltrak dem som en magnet.

Odense var dengang et udpræget classesamfund, hvor den industrielle udvikling i begyndelsen af dette århundrede endnu ikke var sat i gang. Der fandtes som følge heraf heller ikke nogen stærkere arbejderbevægelse, hverken fagligt eller politisk, der kunne præge de lokale økonomiske, sociale eller kulturelle forhold til gavn for de dårligst stillede og andre mindre bemidlede.

Det var vel også decideret i almissernes tid, hvor der ikke fandtes nogen sociallovgivning, og hvor tilskud fra byens kasse blev betragtet som fattighjælp, der udelukkede dem, der havde fået en sådan hjælp, fra enhver indflydelse i statens og byens styre.

Når det kommunale styre dengang i det hele taget i særlige trangstilfælde indgik på at yde hjælp, så var det ikke ud fra en social forståelse med de trængende, men derimod mere for at værne om de besiddendes interesser, så at de kunne fritages for et påtrængende tiggeri, der i særlige krisesituationer tog til i voldsomt omfang.

Gennem barneårenes opvækst var der absolut ikke råd til fine vaner. Nok havde min fader fået fast arbejde på Odense Margarinefabrik, der havde til huse i Vindegade 75, men lønnen pr. uge for 52 timer lå på 16-18 kr., så der var strøget mål, når familien skulle fødes og klædes, foruden hvad der gik til at dække de øvrige omkostninger.

Min moder måtte bidrage til hjemmets opretholdelse ved at arbejde som rengøringskone på forskellige kontorer. I en periode var hun ansat på Odense Banegård, der dengang lå overfor Jernbanegades begyndelse fra Stationsvej. Da banegården skulle være rengjort, før strøm-

Jeg blev født i Kongensgade 15. Kongensgade ca. 1905.

men af de rejsende indfandt sig, måtte hun stå op kl. 3 om morgenen.

Som helt små og op til skolealderen var vi dog aldrig alene. Mor havde truffet aftale med en ældre kone, der boede i Vindegade 79, og som fuldt ud erstattede manglende bedsteforældre, som vi hverken på mor eller fars side nogen sinde havde kendt eller oplevet.

Hun hed Johanne Dorthea Larsen og havde arbejdet på Brandts klædefabrik i Grønnegade til hun blev 60 år i 1902. Hun blev senere en af de første beboere i Brandts Stiftelse i Sadolinsgade 17.

Selv om vi i det daglige ikke følte os fattige, så blev vi opdraget til at være yderst påholdende og kom tidligt til at kende penges værdi. Lommepenge kendtes ikke som noget begreb i mit hjem, hvorfor der heller ikke var midler

til selv de mindste fornøjelser. Kun har jeg en enkelt gang været på Odense gamle teater, der dengang lå på Sorte Brødre Torv.

I drengårene kunne der økonomisk kun blive råd til at besøge biografen 'Kosmorama' i Kongensgade, hvor man spillede de tiltrækkende amerikanske films med Chaplin, Fatty, Douglas Fairbanks og Mary Pickford.

Nogen fast byplads var jeg ikke - imod mange af mine ligestillede kammerater - tvunget til at påtage mig, da mine forældre ønskede, at der skulle være tid til den nødvendige forberedelse til skolen. Dog ville jeg i biografen, måtte midlerne fremskaffes ved egen hjælp.

Nu var Odense ligesom andre gamle provinsbyer, hvor man kun havde gammeldags lokummer, befængt med masser af rotter. Kunne vi ved hjælp af fælder eller på anden måde fange nogle af disse, kunne hver rotte hale indbringe et beløb på 10 øre. Rotterne skulle bringes hen på brandstationen, der lå på Klostervej, hvor halerne blev klippet af. Var vi så dristige at levere en fanget mus, som vi forklarede var en rotteunge, fik vi den omgående i hovedet sammen med en brutal tilrettevisning.

Ikke så få rotter fangede jeg i en vognmandsstald Asylgade 3, hvor Kino-Teatret nu har til huse. Her havde vognmand Møller sine heste og droscher, hvor min fader en lang periode kørte en af dem hver søndag. Her trivedes skarer af fede rotter, som blev en indtægtskilde til fornøjelser og omsætning, og det midt i den ellers så noble og pæne etatsrådsby.

Ved at gå en bager Petersen til hånde i Vindegade 71, kunne der også rejses nogle moneter, selv om det kunne knibe med at få pengene i hus.

Derimod gik det noget lettere hos efterfølgeren af markendiserforretningen Crone, Vindegade 67. Denne fornemme låne- og pantefogedforretning var overtaget af en

frk. Anna Hansen, der samtidig handlede med tøj, fodtøj og meget andet.

På den tid, jeg var dreng, var det ret almindeligt, at folk i den lavere klasse pantsatte ejendele, som de på visse tidspunkter af året ikke havde anvendelse for. Der smuttede også adskillige tyvekoster ind som panter, så besøg af politiet var ikke så ualmindeligt.

Nu var det begrænsede økonomiske midler, Anna Hansen havde til rådighed for selv at kunne finansiere ofte usikre lån. Hun havde så mulighed for at genbelåne panterne, og det var her, at jeg kom ind i billedet. Panterne skulle bringes frem og tilbage, hvilket foregik på en lille vogn, som jeg skulle trække.

Genbelåningen foregik på det autoriserede lånekontor i Stålstræde, der dengang var en afdeling af Fyns Stifts Sparekasse, og som nu er tilsluttet Sparekassen Bikuben, hvad jeg for min del har et stort ansvar for, da jeg omkring 30 år sad i Bikubeledelsen.

Helt i modsætning til omtalte lånevirkosomhed, var der i mit hjem tabu imod at tage genstande hjem på afbetaling. Havde man ikke midlerne til kontantbetaling, måtte eventuelle køb udskydes eller helt opgives. Indstillingen om at tage forskud på livet har jeg gennem min egen tid holdt fra dørene, da den også er i pagt med en gammel-dags socialdemokratisk politik. Gør din pligt og kræv din ret.

Ud fra en solidarisk holdning var det også familiemæssigt fastnaglet, at en medarbejder skulle være medlem af Socialdemokratiet, sin fagforening og byens almindelige sygekasse.

Ud fra disse bevidste holdninger om vort tilhørsforhold til den danske arbejderbevægelse, var det helt givet, at jeg sammen med min far deltog i 1. majfester, arbejderfester og vælgermøder, hvor kravene om 8 timers arbejde,

Demonstrationerne gik som regel til Sorgenfri i Fruens Bøge, hvor der lige overfor samlingspladsen lå en restaurant. Ca. 1910.

8 timers frihed og 8 timers hvile fremførtes med stor styrke af vore faglige og politiske ledere.

Demonstrationerne gik som reglen til Sorgenfri i Fruens Bøge, hvor der lige overfor samlingspladsen lå en restaurant. Nedenfor løb Odense å. Det var her, at J. F. Borgbjerg, K. M. Klausen. Marinus Kristensen og de lokale folketingsmænd Emil Marott og L. D. Rasmussen, formanden for finansudvalget, tolkede arbejderbevægelsens generelle sociale og økonomiske fællesinteresser.

Ind i midten af Fruens Bøge kunne arbejderbevægelsens demonstration ikke komme. Her lå et etablissement, der var forbeholdt Odense borgerskab. Når Skovforeningen holdt sine fester her, var det forbudt i følge bekendtgørelse at medtage 'hunde og tjenestepiger', ja standsforskellen var stor på disse tider.

Skolegangen foregik de første to år i den kommunale skole i Jernbanegade overfor Odense Museum. Den fort-

satte i samme skolekompleks i tredje klasse, hvor bygningen havde indgang fra Slotsgade umiddelbart overfor Grand Hotel.

Omkring 9-års alderen kom jeg efter optagelsesprøve ind på Mulernes Legatskole, Hunderupvej 17. Undervisningen var her meget autoritær, lærerig og kommunikationen kom som et lovgivningsanliggende altid fra katederet. Meget, som jeg her lærte, har siden været mig til stor nytte.

Selv om jeg vel aldrig har været ganske grebet af den større læselyst - men derimod mere af det levende og praktiske liv - har den samlede skolegang dog givet grundlag for en stærk koncentration i mit livsforløb for vort lands og vor befolknings samfundsproblemer.

Mine barndomsproblemer var nok materielle fattige. Dog i forbindelse med et tilbageblik, som jeg gennem år har haft tid til at foretage, har jeg, som foran beskrevet - levet som et søndagsbarn - hvor lykke, held og samarbejde har været ledetråden.

*Hans
Rasmussen
i dag*

Hans Rasmussen, der er 81 år, blev udlært som maskinarbejder hos M. P. Allerup i Odense og arbejdede senere hos Thomas B. Thrige, hvor han blev fællestillidsmand. Via posten som formand for Odense-afdelingen af Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund blev Hans Rasmussen forbundssekretær og derefter i 1944-72 landsformand. I stort set samme periode var han formand for Centralorganisationen af Metalarbejdere. Socialdemokratisk medlem af Folketinget var han i 1950-64, og der har også været tid til nogle år som kommunalbestyrelsesmedlem og viceborgmester i Birkerød.

*Harald Sandbæk
på »Islænderen« i Tommerup Højskoles gård 1912.*

Slagteren sagde De til julegrisen

AF HARALD SANDBÆK

Egentlig er jeg slet ikke fynbo. Jeg er født i Nørre Nissum, men da jeg har tilbragt godt en snes af mine barne- og ungdomsår på Fyn, kan jeg trods alt se tilbage på »min fynske barndom«. Disse år gav mig en god ballast. De gjorde mig nationalsindet med megen kærlighed for fædrelandet, dets folk og dets historie, og de gav mig troen på, at man skal slås for det, man holder af.

Det var typisk for min far, at han var stridbar, når noget var ham imod. Men han lærte mig, at man ikke skal være smålig, og at man skal tilgive, når man har vundet. Det har fulgt mig tilværelsen igennem. Jeg har sloges hele mit liv, men det er der ikke noget at gøre ved. Det nationale og det kristelige blev noget, som betød meget for mig. Det stammer givetvis fra barndommen. Det er gået igennem hele mit liv i kirkekampen, i min holdning til modstandsbevægelsen og i det kirkelige arbejde. Det danske og det kristne har betydet forfærdelig meget for mig. Det lyder måske fromt. Men det er en kendsgerning . . .

Da jeg var to år, blev min far valgt som den første forstander på Tommerup Højskole, så fra mit andet år, til jeg bestod studentereksamen i Odense, var mit hjem altså i Tommerup. Mine barndomserindringer knytter sig da også især til to ting: til den skole, hvor far var forstander, og til den gård, som far blev forpagter af ved højskolen. Med far som både gårdmand og højskolemand havde vi gode økonomiske kår. Det var godt at kombinere de to ting. Når man drev en højskole, så havde man kosten og naturalierne fra gården, så jeg er vokset op under uan-

stændig gode kår, kan man sige. Jeg synes, min barndom er den lykkeligste, et menneske kan have, ved at vokse op to steder: Knyttet til en landbrugsejendom og leve med dyrene og naturen, og ved en skole, hvor der var mulighed for at møde kristelige og nationale problemer. Jeg har været meget, meget heldig, for det har man jo ikke selv nogen ære af.

På gården var der tyve malkekøer, fem kalve, fem heste, og - især under Den første Verdenskrig-en del svin, som vi havde megen gavn af, samt en masse høns, som jeg havde meget mas med, fordi jeg skulle jage dem ind i hønsehuset om aftenen. De ville allerhelst sidde i træerne om aftenen og natten i stedet for at gå ind i hønsehuset!

Min første skole var en landsbyskole, frøken Rasmussens Skole i Knarreborg. Den hed slet og ret »Knarreborg Forskole«. Der var kun én klasse en seks-syv drenge og et lignende antal piger. Det var en dejlig tid, og jeg husker tydeligt, at frøken Rasmussen var god til at fortælle. Siden kom jeg på Odense Kathedralskole. Dengang gik der ikke piger på skolen, men senere - i gymnasietiden - kom der to-tre piger, hvilket vakte vores store forargelse! Jeg forlod Kathedralskolen med studentereksamen i 1924.

Min gang på Odense Kathedralskole betød blandt andet, at jeg måtte køre med hest og vogn fra skolen til Tommerup Station og derfra med toget til Odense. Det gav mig et stort kendskab til heste, og jeg lærte hurtigt at køre et spand heste - og jeg elskede det. Jeg nåede da også at køre løbsk. Det kunne dengang være katastrofalt, fordi hestene så tabte i handelsværdi. Men mærkværdigvis fik jeg ingen balle for det af far! Når jeg tog med toget til Odense, kørte en af karlene hest og vogn tilbage til højskolen og hentede mig igen om eftermiddagen ved toget.

Da jeg var 2 år, blev min far valgt som den første forstander på Tommerup Højskole. Ca. 1910.

Min gang på Odense Kathedralskole betød blandt andet, at jeg måtte køre med hest og vogn fra skolen til Tommerup Station og derfra med toget til Odense.

I dag kan jeg se, at jeg i virkeligheden har været en forførdelig bourgøjser-dreng!

I kostalden havde jeg en oplevelse, jeg husker hele mit liv. Dyrslægen var kommet for at tilse en ko. Jeg stod og så på, og far var der også. Og så ragede de som sædvanligt i klammeri. Dyrslægen var nemlig radikal, og far var venstremand. De var gode venner, men de skændtes uafledt. Jeg husker tydeligt, at dyrslægen sagde til far: 'Så dum kan De da ikke være, forstander Sandbæk, at De tror, der virkelig bliver krig i Europa'. Det gjorde et stærkt indtryk på mig, for det var i 1913. Jeg var rystet over, at han kunne kalde min far dum, for han svævede jo højt over vandene som højskoleforstander. Så kom første verdenskrig i 1914, og så opdagede jeg heldigvis, at far jo var klogere end dyrslægen!

Da verdenskrigen brød ud, var far bange for, at eleverne ikke kunne komme hjem. Men det kom de uden besvær. Vi led ikke nød af nogen slags under krigen, som alligevel blev et stort problem for mig. Min mor var nemlig sønderjyde, hele hendes slægt var sønderjyder. Og da krigen brød ud, blev den ene efter den anden af mine fætre indkaldt som tyske soldater. En faldt på Balkan, andre andre steder i Europa, og andre igen var heldige at kunne vende hjem igen. Det prægede naturligvis min mor meget, at hun mistede meget af sin familie. Jeg husker hende som den, der altid var optaget af Sønderjylland, der jo var tysk dengang, og af krigen og alle dem, der faldt. Far var stærk national. Han kunne ikke se et flag gå til tops, uden han fik tårer i øjnene. Det gør jeg desværre også. Det er der ikke noget at gøre ved. Man er bundet af det. Det er latterligt nok, men alt det nationale gør næsten dybere indtryk på mig end det kristelige. Vi sang salmer og fædrelandssange i hjemmet og på skolen. Der blev sunget kolossalt meget. Dette, at mine fætre faldt i krigen, gav

Harald Sandbæk som baby på sin fars, højskoleforstander Peder Sandbæks, arm sammen med sine vestjyske bedste- og oldemødre.

mig et ubændigt had til tyskerne. Jeg er vokset op med et stærkt tyskerhad, som kom til at slå ud i lys lue igen 26-27 år senere . . . Fra Odense Kathedralskole husker jeg også en lærer, der var en fremragende fortæller. Han fortalte meget om Sønderjylland og krigen og lærte os at se ned på de tyske soldater. Når vi drenge boltrede os i skoven og legede krig mellem danske og tyske soldater, var det naturligvis altid tyskerne, som tabte . . .

I min ungdomstid var der endnu ingen spejderbevægelse på Fyn. Men den kom jeg med i, da jeg blev student og flyttede til København for at studere teologi. Jeg havde mange dejlige oplevelser med K.F.U.M-spejderne.

Derimod deltog jeg naturligvis i ungdomstiden i vækkelsesmøderne, som blev holdt på Tommerup Højskole. I hvert fald i en kort tid, for jeg blev forskrækket over dem. Men den forskrækkelse, befriede far mig for. 'Når du er døbt, der du kristen', sagde far og jog forskrækkelsen ud af mig. Det var godt gjort af en gammel missionsmand at sige sådan. Så var jeg ovre det spørgsmål. Det sjoveste ved disse møder var, når vi bagefter gik i skoven med pigerne og sang 'Oh, Golgatha, oh Golgatha min frelser høj'. Det var nu nok...mere flirt end religion! Vi kom i det hele taget meget i Højsholt Skov. Det var en dejlig skov, hvor der også var mange dyr.

Julen var vel nok det mest spændende, jeg husker fra min fynske barndom. Det begyndte med slagtingen af grisen. Op til julen blev en skolestue lukket af og låst, og så blev der anbragt et vældigt grantræ. Bedstefar og bedstemor kom selvfølgelig på besøg sammen med anden familie. Juleaftensdag kedede mine søskende og jeg os gudsjammerligt, indtil der endelig blev lukket op ind til juletræet. Det var meget stort og flot. Og så sang vi nogle julesalmer, hvorefter far læste juleevangeliet og bad en

Harald Sandbæk, 1982

kort bøn. Både karlene og pigerne fra gården var naturligvis med, både omkring juletræet og ved julespisningen, så det blev til et gevaldigt stort bordfuld. Først sad far og mor og vi søskende, derefter bedstefar og bedstemor og anden familie med onkler og tanter og nogle ensomme fra byen og derefter i nøje rækkefølge år efter år: først forkarlen og så de øvrige karle og nederst fodermesteren. Dengang regnedes det ikke som så fint at være fodermester. Også pigerne sad i nøje rangfølge: først kokkepigen, så stuepigerne og nederst fulgte malkepigerne.

Når julespisningen var forbi, blev træet tændt igen, og så blev der holdt juleaften med sang og leg og dans omkring juletræet. Desuden var der én ting, som var helt specielt: når klokken blev 24, rejste far og bedstefar sig, og jeg

fulgte med, og så gik vi ud i kostalden, hvor en bås var gjort ren og strøet godt til med halm. Der knælede vi ned i halmen, og far sagde en bøn og takkede for Jesus-barnet, for Jesus var jo født i en stald. Det var en god ide og en af de ting, som jeg har savnet ved mine mange senere juleaftener. Ja, jeg synes ligefrem, at det er en af de ting fra min barndom, jeg har mistet. Det var jo ideen, at det skulle være primitivt og uden fornemhed, så vi fik en juleaften, der lignede den, Jesus havde oplevet sin første jul.

Slagtningen af grisen op til julen var også en helt speciel oplevelse. Vi tog en gris ud, som var noget større end dem, der gik til slagteriet. Den blev så jaget over gårdspladsen under et højlydt skrigeri og gennet ned ad trappen til kælderen. De lagde den på en omvendt balje, uden at den næsten gav en lyd fra sig. Så trådte slagter Tripsen fra Tommerup til. Han var en dygtig slagter, der stak grisen meget elegant. Jeg har aldrig set, at han gjorde noget forkert. Blodet løb af grisen og ned i en spand, så der kunne laves den eftertragtede blodpølse. Så blev grisen skoldet, skrubbet og hængt op i bagbenene på en stige, hvorefter den blev parteret. Under arbejdet sagde slagter Tripsen altid »De« og »Frøken« til grisen. Det var en ærbødig behandling i døden, og han forlangte, at alle, der deltog i slagtingen, gjorde det samme«!

Harald Sandbæk, der er 80 år, blev efter studentereksamen og teologisk embedseksamen sognepræst i Hersom, Bjerregrav og Klejstrup sogne i 1932 og virkede der, indtil han under besættelsen blev arresteret af Gestapo efter blandt andet at have ledet en likvideringsgruppe af modstandsfolk. I 1944 lykkedes det ham at flygte fra Gestapo og kom til Sverige, hvor han var flygtningeprest i Norrköping og senere feltpræst ved Den danske Brigade. Efter kapitulationen var han blandt andet generalsekretær for Den danske Kirkes Flygtningeindsats og sekretær for Ecumenical Refugee Commission i Genève. Senere blev han sognepræst ved Citadels Kirke og ved Holmens Kirke i København, indtil han i 1962 blev provst ved Holmens Provsti og senere orlogsprovst.

Odense - det var bare verdens navle

AF OVE SPROGØE

ODENSE! Midt i verden. Midt i Danmark. Midt på Fyn. Smørhullet. Verdens navle.

Selvfølgelig! Havde Odense måske ikke født H. C. Andersen, C. F. Tietgen? Ejede Odense måske ikke verdens smukkeste Munke Mose med et »sukkerkagehus«?

Lå verdens bedste, sjoveste og farverigeste Sct. Knuds Marked måske ikke på Sortebrødre Torv?

Optrådte verdens bedste, originaleste og sjoveste markedsgøgler Professor Labri ikke på Sct. Knuds Marked?

Kom verdens største og bedste cirkus' r måske ikke på min kræmmermark?

Boede verdens bedste bedstemor måske ikke i Odense - og verdens bedste onkler og tanter og mostre og fastre? Og verdens bedste mor og far og søster og bror? Og verdens bedste kammerater? Og verdens flotteste biografer med de mest forjættede navne: Kosmo, Kino, Palads og Sankt Hans, lå de måske ikke i Odense? Var Odense måske ikke verdens største og verdens flotteste og verdens eneste Odense? - Jo, og det er ikke engang løgn.

Selvfølgelig ikke. For jeg var født i Odense. Odense var min. Og med barnets suveræne logik syntes jeg, det var synd for alle, der ikke var født i Odense.

For nogle måneder siden var jeg inde hos min slagter på Amager, og mine øjne faldt på en kalender med store, smukke, bruntonede fotografier. Det var en reklame for oksekød. Og mens jeg stod og betragtede billedet, var det

Sct. Knuds marked på Sortebrødre Torv. Ca. 1920.

pludselig som om, der blev revet et slør fra mine øjne. Jeg kendte det sted. I en fart fik jeg hevet slagteren hen til billedet, og ophidset spurgte jeg: Hvad står der for neden på fotografiet? (Bogstaverne var meget små, og jeg havde ikke mine briller ved hånden) - Jah, der står: Sidste markedsdag på Sortebrødre Torv i Odense 15/7 1912.

Ja, selvfølgelig, sagde jeg til mig selv, selvfølgelig er det Sortebrødre Torv. Og selv om jeg aldrig har oplevet Sortebrødre Torv som marked for køer og heste (jeg er først født i 1919), så kunne det torv kun være »mit torv«. (Slagteren hev generøst den måned ud af sin kalender og gav mig billedet). Det *originale* fotografi genså jeg et par dage senere. Jeg var ovre for at åbne en skulptur-udstilling i Eventyrhaven i Odense og bagefter inviteret til reception på Rådhuset, og da jeg gik rundt og så mig om, opdagede jeg pludselig fotografiet i en samling af gamle billeder fra Odense By.

Og jeg var igen barn i Odense. I Østergade, nr. 22, 2. sal, over for Thriges fabrik. Ved Kræmmermarken, ved Sortebrødre Torv, denne skønne plads, dette arkitektonisk fine, store torv. Bare man dog ikke havde pillet ved dette smukke »rum«, men havde bevaret det i dets oprindelige skikkelse.

Nå, men dengang, i 1919-1928, var det der, urørt, og mange af min barndoms store øjeblikke var forbundet med det, for det var bl.a. skueplads for Sct. Knuds Marked.

Hvor mange jeg har været med til ved jeg ikke, men de er brændt ind i min erindring. Tombolaer, lykkehjul, telte, hvor rekommandøren lokkede med kalven med de to hoveder. Man gyste og gik ind. Gynger, der gav én frydefuld kildren i maven, sabelslugere, der kildede sig selv i maven, mavedanserinder, søm, der skulle slås i bjælker, kraftprøver - og frem for alt Professor Labri. Denne mystiske, bizarre og berømte gøgler, der i jaket og høj hat og med alle mulige ordener på brystet fortryllede alle, børn og voksne, intellektuelle og u-intellektuelle.

Alle forstod dette fænomen, alle var fortrolige med og forvirrede over dette absurde væsen, der for 10 øre i entré lokkede odenseanerne ind i sit telt med en altmedrivende tungefærdighed. Mit første møde med det absurde teater. Han fik lokket det gode borgerskab ind i teltet for at vise dem »Odense by Night«, og én efter én blev man ført hen til et hul i teltdugen for at se ud på Sortebrødre Torv. Og det var så Odense by Night.

Og nu til Kræmmermarken, vores store legeplads, der selv om hverdagen var fuld af mystik. For i grøfterne lå Odenses sprittere, og i et barns verden er sprittere søde, kære, varme mennesker, der ligger og hygger og drikker og har det skønt. Vi legede blandt dem, løb ærinder for dem. Og ærinderne havde altid et bestemt sigte: en flaske

kogesprit og en flaske frugtsaft. Og vi fik drikkepenge - det har formodentlig være en to øre.

Om vinteren læssede kommunen sne af på Kræmmermarken, og en vinter, kort før jeg flyttede til København, løb vi og legede på snedriverne og lod, som om det var store bjerge. Der løb også en yndig otteårig lyshåret pige og legede med. Jeg kendte hende ikke, fik at vide, at hun hed Alice. Og det var så det. Så faldt hun, skrabede sit ene knæ, fik hul på de lange strømper, og det blødte. Vi drenge fik medlidenhed med hende, men hun tog det som

Professor Labri

Ove Sprogøe. Ca. 1923 og i dag.

en »dreng«. Græd overhovedet ikke, men legede omgående videre. Og fra det sekund havde jeg tabt mit hjerte til Alice. Jeg så aldrig mere min lyshårede Alice fra Odense. Men jeg glemmer ikke den vinterdag.

Engang imellem var Kræmmermarken prydet med et stort telt. Så blev Odense gæstet af et omrejsende cirkus. Og igen var jeg nabo til eventyret. Vi hjalp drengene ved cirkus, det var tit udlændinge, vi forstod ikke hinandens sprog, men vi forstod hinanden. Og vi hentede vand til dyrene, vi gik til købmanden for dem, vi hjalp dem med at rejse teltet.

Engang væltede en af de store master lige ned på min otteårige fynske storetå. Og jeg oplevede et nyt fænomen: neglen blev sort - og faldt af af sig selv. Det kunne jeg altså også!

Og vi fik lov til at komme gratis til forestillingerne. Det var meget bedre end at snyde sig ind under teltungen. Vi

var noget særligt. Og cirkus rejste, og vi sagde farvel til de fremmede venner og græd en lille smule i det skjulte.

Min far var ansat ved Søndergaards Bogtrykkeri i Vestergade, og han fik trykt nogle små kvitteringer, hvorpå der stod: 10 øre for cykelparkering. Og min far og storebror indrettede cykelstalde på værtens mark og tjente penge ved det. Jeg var benovet og stolt. Igen var man lidt mere end de andre venner. For *min* far var nemlig cykelstald-ejer.

Men der var andre eventyr forbundet med Østergade. For lige at fastholde geografien i nabolaget: Østergade 22 var et endehus. Så kom værtens mark med hønsehus og jernbjælker, derefter Kræmmermarken, så en vej og så arbejderboligerne. Men mellem vores hus og værtens mark var en indkørsel, og den førte ind til entreprenør Hans Jørgensen og Søn. Der var vogne og hestestald og en vidunderlig lugt af heste og karbol, og vi fik lov til at komme ind i staldene og se de pragtfulde dyr.

Når så en stor, flad ladvogn kom skrumplende hen ad brolægningen forbi vores hus, stod vi altid og råbte til kuskens: makker, må vi køre med? (med tryk på første stavelse i kø-re og fladt fynsk a i makker). Og det måtte vi meget tit.

Jeg skriver hele tiden vi. Vi er mine to legekammerater og mig. De blev kaldt Kukker og Bussi og var sønner af vores husvært. Og når det var søndag, og der ikke var cirkus eller Sct. Knuds Marked eller hestevogne, så kunne vi såmænd også klare den sag. Så stod vi nede i gården alle tre og skiftedes til at råbe op til vore mødre efter opskriften: »Moar, må jeg gå med Kukker og Bussi i Sankt Hans? Der går en cowboyfilm med Tom Mix« og de to andre råbte, om de måtte gå med Ove, og vi fik meget ofte lov.

Vi gik ud til Sankt Hans biograf. Vi stillede os op i

Palads Teatret, Odense. Ca. 1930.

køen, og når vi havde fået billet, og dørene til biografsalen blev åbnet, stormede vi ned ad gangen, op til en af de tre første rækker, og der satte vi os og ventede på eventyret.

Når salen var fuld, og der var faldet ro over forsamlingen, gik dørene igen op, og ned ad gangen kom en mand med hurtige skridt. Han gik ind bag en skærm, satte sig ved klaveret og slog an til filmen. Filmene begyndte, og pianisten spillede og spillede, og vi oplevede og oplevede, og Tom Mix vandt til sidst over skurkene og fik sin heltinde, og hans hest, Tony, stak sit kønne hoved ind mellem de to elskende i slutbilledet.

Men jeg kom skam også i de andre Odense-biografer. Kosmorama i Kongensgade (den hedder Fønix nu), i Kino og Palads (den er væk nu, ak ja!). Film var den store underholder i de år. Min mor var meget glad for at gå i

biografen, og min søster og jeg var meget glade for, at mor var glad for det, for vi fik lov til at komme med om eftermiddagen, mens min far og storebror tjente til billetterne.

Og så er vi ved familien. Den var stor: to bedstemødre, en bedstefar, onkler og tanter og fastre og mostre, fætre og kusiner, en far og en mor og en søster og en bror. Og det var familiesammenhold, familiehygge og fester ved alle højtider og fødselsdage. Mostrene og tanterne og min mor kappedes om at lave det bedste bagværk. Det var vidunderligt!

Hvor er hjemmebagt galopkringle blevet af? Hjemmebagte brunsvigere, fødselsdagskringler, sandkager og brunkager osv.? Det er gået alt melets gang.

Mændene spillede kort, og konerne spillede med, og børnene måtte ikke forstyrre. Sofaerne blev trukket ud fra væggen, og så blev børnene sat om bagved, og dér kunne de så sidde og lege.

Jeg havde to bedstemødre: bedstemor i Albanigade og bedstemor i Engelstoftsgade, og i Engelstoftsgade havde jeg også en bedstefar. Han var sadelmager og gav mig altid en toøre, hvis jeg passede på ikke at sætte fedtmærker på alle de fine møbler, han polstrede. Det var dejligt spændende at have forbud at overholde. Men bedstemor i Engelstoftsgade lå altid i sengen af gigt i de år, jeg kendte hende, og det var så sørgeligt at skulle besøge hende. For jeg kunne jo ikke forstå, at hun skulle lide sådan.

Men bedstemor i Albanigade, min fars mor, så vi meget tit. Hun var syerske. Gik rundt og syede hos de fine familier i Odense. Men kom også hjem til os for at sy vores tøj og for at sy til mig af min brors og fars. Og når far og mor skulle ud om aftenen, passede bedstemor os. Hun læste højt af Familie Journalen, og hun kunne berette, at hun som fireårig havde set H. C. Andersen blive udnævnt til

æresborger i Odense. Vi kunne slet ikke fatte, at bedstemor var bindeled mellem H. C. Andersen og os. H. C. Andersen, som var Odenses. Som var vores. Som vi var stolte af. Som vi elskede. Vi skulle jo bare gå fra Østergade over Sortebrødre Torv til Hans Jensen Stræde, og så var vi dér, hvor *han* havde løbet rundt i træsko. Bedstemor blev en lykkekfe for os.

Mor gav os tryghed og ømhed om dagen. Far kom hjem og spiste middag med os klokken 12, og hver fredag aften (det var lønningsdag) kom han hjem med en pose lakridskonfekt. Og én gang om året kom han stolt hjem med en smuk, indbunden årgang af Vor Ven-bøgerne. Og vi gik alle fem lange ture, når det var søndag. Til Slukefter Kro og Blommenslyst Kro. Vi travede og blev trætte. Men det var vidunderligt.

Jeg oplevede en hel lille privat istid. I kælderen i Østergade boede fru Kristiansen. Vi elskede hende. Hun passede isboden i Fruens Bøge, og vi var stolte, når vi kom derud, for vi kendte isdamen, og hun gav os gratis is. Og en af min mors veninder, Anna, havde et ishus i Munke Mose. Vi var jublende lykkelige, når vi skulle ned til Anna i »Sukkerkagehuset«, for så sad hun og mor og snakkede, mens vi børn var midt i et eventyrrige af alle arter af slik.

Og der var mere is i vente. På Sortebrødre Torv åbnede en familie et iskagehus med is lavet af sødmælk. Det blev en kæmpesucces. Hele Odense skulle ud og have Sortebrødre Torv-is. Og vi behøvede bare at gå et par skridt, så var vi ved is-sensationen. Og for enden af Østergade, ude ved viadukten, kom der pludselig en ny slags is til Odense: Premier Is byggede en fabrik dér.

Så blev det skoletid. En dag gik jeg med tornyster fra Østergade til Østre Skole. Jeg var blevet stor. Og så skulle jeg aflægge prøve for at komme ind på Mulernes

Legatskole. Jeg kom ind, og det var noget meget fint i Odense. Jeg gik der et halvt år, så skulle jeg flytte til København. Og nu sidder jeg i København og skriver om Odense og véd, at der er meget få tilbage af min familie dér. Iblandt de få er min faster Alvine. Som ligner min bedstemor og er lige så vidunderlig. Og når jeg besøger Odense, skal jeg selvfølgelig ud til Faster Vine. Så skal jeg have brunsvigere - og så er jeg barn igen, og ringen er sluttet.

Skuespiller Ove Sprogøe er 64 år. Han blev født i Odense og optaget på Privatteatrenes elevskole i 1944 som elev ved Folketeatret. Han fik sin debut som Nikolaj i Nøddebo Præstegård i 1945.

Den folkekære skuespiller har på teatret haft hovedroller i f.eks. »Faderen«, »Volpone«, »Onkel Vanja« og »Galilæis Liv«. På filmfronten blev Ove Sprogøe især populær i den uforglemmelige rolle som Egon i Olsen Bandefilmene. Han fik en Bodil for nummer seks af de ialt 11 film.

Ove Sprogøe blev tildelt Mogens Wieth-legatet i 1968, Osvald Helmuths æreslegat i 1979 og blev Studenternes Æreskunstner i 1980.

Indhold

BODIL BEGRUP	<i>ENGANG VAR BYEN RIGETS MIDTPUNKT</i>	7
ESPER BOEL	<i>HVAD ER KLOKKEN, HR. KONGE</i>	13
GUDRUN EGEBJERG	<i>ISVENDBORG SKETE DER ALTID NOGET</i>	27
JØRGEN PEDER HANSEN	<i>VI LYTTED TIL DE GAMLE SKIPPERE</i>	35
HJALMAR HAVELUND	<i>I ØSTEN STIGER SOLEN OP</i>	43
K. HELVEG PETERSEN	<i>FODBOLDKAMPEN SLUTTEDE 40 - 15</i>	51
GUNNAR HENRIKSEN	<i>FRØKEN HANSEN ÅBNEDE MIN VERDEN</i>	63
HENNING HØIRUP	<i>LAPPESKRÆDEREN GAV OS HUSARHUER</i>	73
MORTEN LANGE	<i>LEVENDE VEJ TIL DEN SORTE SKOLE</i>	81
ERIK B. LARSEN	<i>KERTEMINDEDRENGENS HELTE</i>	89
HANS RASMUSSEN	<i>EN ROTTEHALE INDBRAGTE 10 ØRE</i>	97
HARALD SANDBÆK	<i>SLAGTEREN SAGDE DE TIL GRISEN</i>	105
OVE SPROGØE	<i>ODENSE VAR BARE VERDENS NAVLE</i>	113

Bodil Begtrup
Esper Boel
Gudrun Egebjerg
Jørgen Peder Hansen
Hjalmar Havelund
K. Helveg Petersen
Gunnar Henriksen
Henning Høirup
Morten Lange
Erik B. Larsen
Hans Rasmussen
Harald Sandbæk
Ove Sprogøe